Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΔΥΚΤΙΑ ΑΓΩΓΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟ - ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

της

ΑΝΔΡΟΥΛΑΣ ΧΡ. ΜΙΧΑΗΛ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στο Διεθνές και Ευρωπαϊκό Οικονομικό Δίκαιο (LLM)

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

2014

Υποβληθείσα στη Σχολή ΝΟΜΙΚΗ

σε μερική εκπλήρωση

των απαιτήσεων για την απόκτηση

του Πτυχίου του

LLM

Η ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΥ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΔΥΚΤΙΑ ΑΓΩΓΩΝ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Διπλωματική Εργασία ΣΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Επιβλέπων Καθηγητής

ΘΩΜΑΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

Εξεταστική Επιτροπή

[Ονόματα Μελών Εξεταστικής Επιτροπής]

Κοσμήτορας/Διευθυντής Προγράμματος

ΚΑΘ. ΑΝΤΩΝΗΣ ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Καθηγητή μου Δρ. Θωμά Παπαναστασίου ο οποίος με βοήθησε πάρα πολύ στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας και ήταν δίπλα μου όλο το καλοκαίρι! Επίσης ευχαριστώ θερμά το θείο μου Σάββα Παπαδημήτρη και την οικογένεια μου οι οποίοι ήταν συμπαραστάτες μου από την έναρξη του μεταπτυχιακού μου έως το τέλος. Τους ευχαριστώ όλους θερμά.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....9
1.1. Συμπέρασμα……..……..11

1ο Κεφάλαιο: Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια.....15
2.1. Εισαγωγή……15
2.2. Ενεργειακή Ασφάλεια της Ε.Ε…….……..16
2.3. Στρατηγικοί και πολιτικοί στόχοι της Ε.Ε. ……..……..21
2.4. Συμπέρασμα……27

2ο Κεφάλαιο: Η Τουρκική Αγορά Φυσικού Αερίου.....29
3.1. Εισαγωγή……29
3.2. Ιστορικά……..…29
3.3. Η δημιουργία αγωγών……...30
3.4. Η σύνδεση Τουρκίας – Ιράν……...33
3.5. Άλλοι Αγωγοί……34
3.6. Πολιτική – Στρατηγική σημασία……35
3.7. Συμπέρασμα……38

3ο Κεφάλαιο: Η Ελληνική Αγορά Φυσικού Αερίου…….....39
4.1. Εισαγωγή……39
4.2. Αγωγοί - συμφωνίες εισαγωγής φυσικού αερίου…….……40
4.3. Συμπέρασμα……42

4ο Κεφάλαιο: Ο Αγωγός Σύνδεσης των Δικτύων Ελλάδος, Τουρκίας και Ιταλίας (Turkey-Greece- Italy Interconnector-TGI).....44
5.1. Εισαγωγή……...……44
5.2. Συμφωνία Ελλάδας - Τουρκίας μνημόνιο συνεργασίας…….……...44
5.3. Αγωγοί Ελλάδας – Ιταλίας……45
5.4. Συμφωνία Ελλάδας – Τουρκίας – Ιταλίας.……46
5.5. Συμφωνία ΔΕΠΑ – SOCAR ……..47
5.6. Πρωτόκολλο συνεργασίας BOTAS και ΔΕΠΑ……..47
5.7. Το πολιτικό παιχνίδι των ΗΠΑ……..48
5.8. Συμπέρασμα……51

5ο Κεφάλαιο: Άλλοι Σχεδιαζόμενοι Αγωγοί Φυσικού Αερίου στην Νοτιοανατολική Ευρώπη.....53
6.1. Εισαγωγή……53
6.2. Ο Αγωγός Ναμπούκο (Nabucco)……...54
6.2.1. Εισαγωγή……54
6.2.2. Σημασία κατασκευής αγωγού Nabucco……..…55
6.3. Ο Αγωγός «Νότιο Ρεύμα» (South Stream)……59
6.3.1. Εισαγωγή……59
6.3.2. Σημασία κατασκευής αγωγού «Νότιο Ρεύμα» (South Stream)……...…59
6.3.3. Συμπέρασμα……..…60

Συμπέρασμα.....63

Βιβλιογραφικές Παραπομπές. (Harvard Reference System)…….……66

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1. Η Κατανάλωση Φυσικού Αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 Μελών (www.capital.gr).....10

Εικόνα 2. Χάρτης του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αγωγών Φυσικού Αερίου (www.eia.gov) 12

Εικόνα 3. Το Δίκτυο Αγωγών Φυσικού Αερίου της Ελλάδος (www.depa.gr).....13

Εικόνα 4. Οι Ευρωπαϊκές Εισαγωγές και Εξαγωγές Φυσικού Αερίου ανά Κράτος Προελεύσεως το 2006 και 2007 (ec.europa.eu) 17

Εικόνα 5. Ο Δείκτης Ενεργειακής Εξαρτήσεως της Ευρωπαϊκής Αγοράς (eu.europa.eu) ……..18

Εικόνα 6. Το Δίκτυο Αγωγών Φυσικού Αερίου και πετρελαίου της Τουρκίας (http://www.katohika.gr).....21

Εικόνα 7. Το Δίκτυο Αγωγών Φυσικού Αερίου του Νοτίου Καυκάσου (www.eia.gov) 26

Εικόνα 8. Η Ποσοστιαία Συμβολή των Πηγών Ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Παραγωγή το 1995 και το 2005 (ec.europa.eu) 34

Εικόνα 9. Οι Ευρωπαϊκές Εισαγωγές Φυσικού Αερίου ανά Κράτος Προελεύσεως (ec.europa.eu).....42

Εικόνα 10. Το Σχέδιο Κατασκευής του Αγωγού Turkey-Greece-Italy Interconnector-TGI. (http://www.edison.com).....46

Εικόνα 11. Το Σχέδιο Κατασκευής του Αγωγού Nabucco. (www.e-go.gr).....56

Εικόνα 12. Το Σχέδιο Κατασκευής του Αγωγού South Stream (www.eni.com).....61

Εικόνα 13.Αγωγός μεταφοράς φυσικού αερίου (www.epirusgate.blogspot.com).....65

Εισαγωγή

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο σύγχρονος πολιτισμός στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην κατανάλωση ενέργειας, ενώ παράλληλα η ποιότητα και η ποσότητα της ενέργειας που παράγουμε και καταναλώνουμε καθορίζουν σημαντικά το επίπεδο και την πρόοδο του σύγχρονου πολιτισμού μας. Από τη βιομηχανική εποχή και μετά η περιορισμένη διάθεση και διαχείριση των ενεργειακών πόρων συνεπάγεται εξουσία για τους έχοντες εύκολη πρόσβαση και εξάρτηση για τους μη έχοντες. Γι' αυτό και κάθε φορά που προκαλείται παγκόσμια ή περιφερειακή ενεργειακή κρίση δοκιμάζονται η οικονομική αντοχή και η κοινωνική συνοχή κάθε κράτους. Αρκεί να υπενθυμίσουμε τις κρίσεις στην αγορά του πετρελαίου τη δεκαετία του 1970, την εκτόξευση των διεθνών τιμών πετρελαίου μόλις το 2008 και την πρόσφατη ενεργειακή κρίση λόγω της διακοπής της ροής του φυσικού αερίου εξαιτίας της ρωσο-ουκρανικής διένεξης.

Η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί λοιπόν μία από τις μεγαλύτερες σύγχρονες προκλήσεις τόσο για κάθε κράτος ξεχωριστά όσο και για την Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά, αποκτά δε ιδιαίτερη σημασία υπό το φως της πρόσφατης κρίσης εφοδιασμού σε φυσικό αέριο.Σε αυτό το πλαίσιο οι βασικές αρχές της πολιτικής ενεργειακής ασφάλειας της Ε.Ε., στην οποία η Ελλάδα συμμετέχει και συμβάλλει ενεργά, περιλαμβάνουν:

(1)Την προώθηση των επενδύσεων στον τομέα των υποδομών, καθώς εκτιμάται ότι η προσδοκώμενη αύξηση της ζήτησης καθιστά την κατασκευή νέων ενεργειακών υποδομών επιβεβλημένη.

(2)Τη διαφοροποίηση των πηγών εισαγωγής και των οδεύσεων εξαγωγής μέσω της προώθησης της διεθνούς συνεργασίας και του διαλόγου.

(3)Τη βελτίωση της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου.

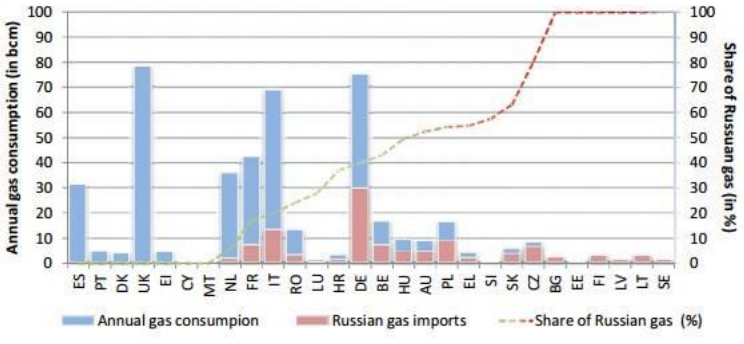
(4)Τη βιώσιμη ανάπτυξη μέσω της εξοικονόμησης και ορθολογικής χρήσης ενέργειας, καθώς και της προώθησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η μόνιμη κατάσταση κρίσης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής η οποία συνεπάγεται τόσο από το χρόνιο Παλαιστινιακό ζήτημα, όσο και από την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ και την αυξανόμενη ένταση στις σχέσεις της διεθνούς κοινότητας με το Ιράν έχει παίξει μεγάλο καθοριστικό ρόλο στην σταθερή

άνοδο των διεθνών τιμών του αργού πετρελαίου. Το ίδιο έχει προκαλέσει και η ανάδειξη της Κίνας και της Ινδίας ως μειζόνων αγορών εξαγωγής για το αργό πετρέλαιο που παράγεται στην Μέση Ανατολή. Η ευρωπαϊκή οικονομία έχει έντονα ελλείμματα σε πηγές ενέργειας και ένας από τους σημαντικότερους εισαγωγείς του μεσανατολικού αργού πετρελαίου, επηρεάσθηκε αρνητικά.

Οι αυξανόμενες οικολογικές ανησυχίες στην Ευρώπη και η ανατίμηση του αργού πετρελαίου, έχουν διαδραματίσει μεγάλο ρόλο στην αύξηση της σημασίας του φυσικού αερίου ως καυσίμου υποκατάστατου του αργού πετρελαίου για την εξασφάλιση των ενεργειακών αναγκών στην Ε.Ε. Η Εικόνα 1, δείχνει την κατανάλωση φυσικού αερίου στα είκοσι οκτώ κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία εάν ενωθούν, η συνολική κατανάλωση της Βουλγαρίας, Σουηδίας, Φινλανδίας, Λιθουανίας, Λετονίας και Εσθονίας, ανέρχεται σε 12,2 bcm, δηλαδή περίπου το 16% της ζήτησης για φυσικό αέριο από τη Γερμανία. Παρατηρείται ωστόσο μείωση της σημασίας της Ουκρανίας ως χώρα διέλευσης για τις ρωσικές εξαγωγές φυσικού αερίου την τελευταία δεκαετία καθώς το 2009 περίπου το 80% των ρωσικών εξαγωγών στην ΕΕ περνούσαν από την Ουκρανία το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί σε κάτω του 50%. Στις μέρες μας το φυσικό αέριο τείνει να αντικαταστήσει το αργό πετρέλαιο σε όλο και περισσότερες χρήσεις του τελευταίου στην βιομηχανία και την κίνηση και ιδιαίτερα στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Η λιγότερο δυσμενής επίδραση των προϊόντων καύσεως του φυσικού αερίου για το περιβάλλον δημιουργεί ένα επιπλέον κίνητρο για τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις οι οποίες θέλουν να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για τον περιορισμό της μόλυνσης του περιβάλλοντος, στα πλαίσια των συζητήσεων για εκπλήρωση των δεσμεύσεων τις οποίες επιβάλλει το Πρωτόκολλο του Κιότο της 11ης Δεκεμβρίου 1997.

Figure 1. Russian gas in the total gas consumption of the EU-28 (aggregated 2012 data)

Sources: BP (2013), EIA (2013 and 2014).

Εικόνα 1. Η Κατανάλωση Φυσικού Αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 Μελών σε εκατομμύρια toe (www.capital.gr)

Ο τρόπος μεταφοράς του φυσικού αερίου μέσω επίγειων αγωγών έχει περιορίσει την ευρωπαϊκή αγορά από την αγορά φυσικού αερίου από την Ρωσία και έχει αυξήσει τη σημασία της Ρωσίας για την ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου. Η ύπαρξη εκτεταμένου δικτύου αγωγών και η γεωγραφική εγγύτητα ήδη από τη σοβιετική περίοδο έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην ανάδειξη της Ρωσίας ως του βασικού προμηθευτή φυσικού αερίου για την ευρωπαϊκή αγορά. Η εξάρτιση της ευρωπαϊκής οικονομίας από την Ρωσία ως δεσπόζοντα προμηθευτή φυσικού αερίου έχει θέσει τεράστια ζητήματα ενεργειακής ασφαλείας. Η Ρωσία χρησιμοποίησε τις εξαγωγές φυσικού αερίου ως όργανο εξωτερικής πολιτικής και διεθνούς πίεσης και προκάλεσε ανησυχία στην ευρωπαϊκή διπλωματία. Οι ανησυχίες αυτές δικαιώθηκαν όταν ξέσπασε κρίση στις σχέσεις της Ρωσίας με την Ουκρανία τον Ιανουάριο του 2006 η οποία συνοδεύθηκε από τη διακοπή της παροχής ρωσικού φυσικού αερίου προς την Ουκρανία και έτσι επηρεάστηκε η παροχή φυσικού αερίου προς την ευρωπαϊκή αγορά.

Οι σοβαρές ελλείψεις στα δίκτυα φυσικού αερίου πολλών κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, καθώς και η αναστάτωση που προκλήθηκε στην ευρωπαϊκή οικονομία λόγω των ανωμαλιών στην παροχή φυσικού αερίου από την Ρωσία κατέδειξαν την σοβαρότητα του προβλήματος. Πέραν των ήδη ιδιαίτερα σημαντικών οικονομικών θεμάτων του ζητήματος, κατέστη ξεκάθαρο ότι η απεξάρτηση της ευρωπαϊκής οικονομάς από τη δεσπόζουσα θέση της Ρωσίας έναντι στην ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου αποτελεί σοβαρό στοιχείο της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφαλείας. Αυτό κατέδειξε και η επιδείνωση στις σχέσεις της Ρωσίας μαζί με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και με τις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία κορυφώθηκε τον Αύγουστο του 2008 με την κρίση του Καυκάσου.

1.1.Συμπέρασμα

Για όλους τους πιο πάνω λόγους καθίσταται αναγκαία η εύρεση εναλλακτικών ενεργειακών δικτύων μεταφοράς ενέργειας προς την ευρωπαϊκή αγορά. Είναι απαραίτητη η διεξαγωγή ενεργειών που θα μειώσουν την εξάρτηση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας από το ρωσικό φυσικό αέριο.[1]

[1] John M. Roberts, Energy Cooperation among the BSEC Member States [Xenophon Paper No. 3] (Athens: International Centre for Black Sea Studies (ICBSS), 2007b), σελ. 22-23

Εικόνα 2. Χάρτης του Ευρωπαϊκού δικτύου Αγωγών Φυσικού Αερίου (www.eia.gov)

Τον Ιούλιο του 2005 υπογράφηκε η συμφωνία για την σύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου της Ελλάδας - Τουρκίας η οποία έχει τεράστια οικονομική και πολιτική σημασία αφού το δίκτυο φυσικού αερίου της Τουρκίας είναι ήδη συνδεδεμένο με τα δίκτυα του Τουρκμενιστάν, Αζερμπαϊτζάν, του Ιράν και της Ρωσίας. Με τη σύνδεση των δικτύων Ελλάδας- Τουρκίας η Ελλάδα αποκτά πρόσβαση σε μη υγροποιημένο φυσικό αέριο το οποίο προέρχεται από τρεις τεράστιους εξαγωγείς φυσικού αερίου εκτός από τη Ρωσία. Η υποθαλάσσια σύνδεση των αγωγών φυσικού αερίου μεταξύ Ελλάδας - Ιταλίας η οποία σχεδιάστηκε θα ενεργοποιήσει την σύνδεση του ευρωπαϊκού δικτύου φυσικού αερίου με τα δίκτυα του Ιράν Αζερμπαϊτζάν και Τουρκμενιστάν, γεγονός το οποίο θα ανατρέψει την δεσπόζουσα θέση της Ρωσίας ως αποκλειστικού προμηθευτή υγρού φυσικού αερίου προς την Ευρωπαϊκή αγορά.

Έτσι θα αναπτυχθεί ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των διαφόρων εξαγωγέων φυσικού αερίου και θα μειωθεί η πολιτική εξάρτηση των χωρών της Ε.Ε. από την Ρωσία. Η σύνδεση αυτή εκτός από τη σημασία την οποία θα έχει σε σχέση με την ευρωπαϊκή οικονομία θα έχει και θετικές επιπτώσεις στην περαιτέρω ανάπτυξη των πολιτικοοικονομικών σχέσεων μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας. Επίσης θα υπάρξει μια γενικότερη οικονομική συνεργασία και η Νοτιοανατολική Ευρώπη θα αναπτυχθεί περισσότερο. Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας έχουν αναπτυχθεί πολύ τα τελευταία χρόνια καθώς υπήρχε πολιτική συνένωση μεταξύ των δυο κρατών από το 1990 και εξής. Η ενεργειακή διασύνδεση μέσω των δικτύων αγωγών μεταξύ των δυο

κρατών θα δημιουργήσει νέες προοπτικές οικονομικής συνεργασίας οι οποίες εκτιμάτε ότι θα έχουν θετική κατάληξη σε κάθε επίπεδο.

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσουμε πόσο σημαντική είναι η κατασκευή νέων αγωγών φυσικού αερίου στην νοτιοανατολική Ευρώπη για την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια αλλά και την οικονομική συνεργασία μεταξύ των κρατών. Θα μελετήσουμε επίσης την αγορά και τις υποδομές του φυσικού αερίου στην Ελλάδα και την Τουρκία και θα εξετάσουμε την ευρωπαϊκή πολιτική ενεργειακής ασφάλειας. Στην συνέχεια θα αναφερθούμε στα τρία σημαντικότερα σχέδια κατασκευής αγωγών φυσικού αερίου στην νοτιοανατολική Ευρώπη. Ιδιαίτερη σημασία θα δοθεί στον αγωγό φυσικού αερίου Τουρκίας, Ελλάδος και Ιταλίας. Επίσης η σύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου Ελλάδας - Τουρκίας - Ιταλίας θα ενισχύσουν κατά πολύ τον περιφερειακό – γεωπολιτικό και οικονομικό ρόλο της Ελλάδας. Η Ελλάδα θα μετατραπεί σε σημείο διέλευσης διευρωπαϊκών ενεργειακών δικτύων και θα εισπράττει τέλη διέλευσης φυσικού αερίου προς άλλα ευρωπαϊκά κράτη και θα διαπραγματευτεί καλύτερες τιμές ενέργειας για την ίδια. Αμέσως μετά την οριστικοποίηση των σχεδίων για την κατασκευή αγωγών μεταξύ Ελλάδας - Ιταλίας η Ελλάδα ένεκα αυτού έδειξε ότι είναι σε θέση να διαπραγματευτεί με καλύτερους όρους με την Gazprom, της Ρωσίας, αλλά και των άλλων εξαγωγέων φυσικού αερίου, ώστε να επιτύχει καλύτερες τιμές αγοράς φυσικού αερίου. Αυτό θα έχει βέβαια θετικές επιδράσεις για την Ελλάδα. Επίσης θα εξετάσουμε και τους αγωγούς Nabucco και South Stream και τη σημασία τους για την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια. Στο τέλος θα ολοκληρώσω με την διατύπωση πολιτικών προτάσεων και συμπερασμάτων.

Εικόνα 3. Το Δίκτυο Αγωγών Φυσικού Αερίου της Ελλάδος(www.depa.gr)

1ο Κεφάλαιο

Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια

2.1.Εισαγωγή

Η Ενεργειακή Ασφάλεια όπως αν ορίζεται και συμπληρώνεται ίσως υπό τις περιστάσεις, παραμένει το κυρίαρχο ζητούμενο κάθε ενεργειακής πολιτικής και είναι συνυφασμένη με την ανταγωνιστικότητα. Ο ομαλός ενεργειακός εφοδιασμός κάθε οικονομίας σε λογικές τιμές εξασφαλίζει την πρόοδο και την ευημερία την πολιτική ομαλότητα και τις ειρηνικές σχέσεις. Η ασφάλεια ζήτησης και η ομαλή διάθεση προϊόντων σημαίνει μεταξύ πολλών άλλων και ύπαρξη εσόδων για τη στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των λαών τους, ενώ οι ανωμαλίες ροής ενέργειας μπορεί να δημιουργήσουν στους παραγωγούς μέχρι και κινδύνους πολιτικής αστάθειας.

Οι ενεργειακές και ειδικότερα πετρελαϊκές κρίσεις των τελευταίων δεκαετιών, καθώς και η δημιουργία μηχανισμών προστασίας των καταναλωτριών χωρών [2] και ο συνασπισμός των παραγωγών χωρών με τη δημιουργία του OPEC, αποτελούν κορυφαίες υπομνήσεις της σημασίας της έννοιας της ομαλής ροής της ενέργειας για τον ασφαλή ανεφοδιασμό των καταναλωτών και την εγγυημένη διάθεση του προϊόντος από τους παραγωγούς. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι στόχοι των καταναλωτών και των παραγωγών συγκλίνουν: είναι η ομαλή ροή της ενέργειας, ο καθορισμός των τιμών σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς και η διαμόρφωση συνθηκών προβλέψιμων εξελίξεων.

Ομαλή ροή σημαίνει ασφαλώς και την ύπαρξη ελεύθερων δρόμων για τη μεταφορά της ενέργειας από την παραγωγή στην κατανάλωση. Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών, δηλαδή με την ασφαλή και απρόσκοπτη μεταφορά αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου με σύστημα αγωγών ή με δεξαμενόπλοια, και αντίστοιχα για τον ηλεκτρισμό με τα διακρατικά δίκτυα μεταφοράς του.

Η ενεργειακή ασφάλεια - energy security - ενισχύεται και διασφαλίζεται με τη συνεργασία των παραγωγών και των καταναλωτριών χωρών, με τη λειτουργία ανοικτών και διάφανων αγορών. Για να επιτευχθούν αυτά είναι απαραίτητη η ύπαρξη σταθερών ενεργειακών πολιτικών που συνδυάζουν τις εσωτερικές με τις εξωτερικές

[2] ΙΕΑ στο πλαίσιο του Ο.Ε.C.D.

διαστάσεις των ενεργειακών προβλημάτων. Η ενέργεια είναι το κατ' εξοχήν «παγκόσμιο» αγαθό και η ομαλή ροή της είναι συνυφασμένη με την ύπαρξη πολιτικών που διευκολύνουν αυτή τη ροή. Η ενεργειακή πρόκληση της ασφάλειας ανεφοδιασμού των καταναλωτών αφενός και της διάθεσης της παραγωγής αφετέρου απαιτεί έτσι συνολική πολιτική απάντηση. Χωρίς ενεργειακές πολιτικές, με μόνη κυρίαρχο τη λογική της αγοράς και το δικαίωμα των καταναλωτών να αναζητούν νέους προμηθευτές, με παρόμοια λογική και το δικαίωμα των παραγωγών να αναζητούν συνεχώς νέες αγορές, θα κυριαρχεί η αβεβαιότητα που μοιραία θα οδηγήσει σε επενδυτικό κενό και σε ισχυρή ρήξη της επιθυμητής ισορροπίας παραγωγής – κατανάλωσης.

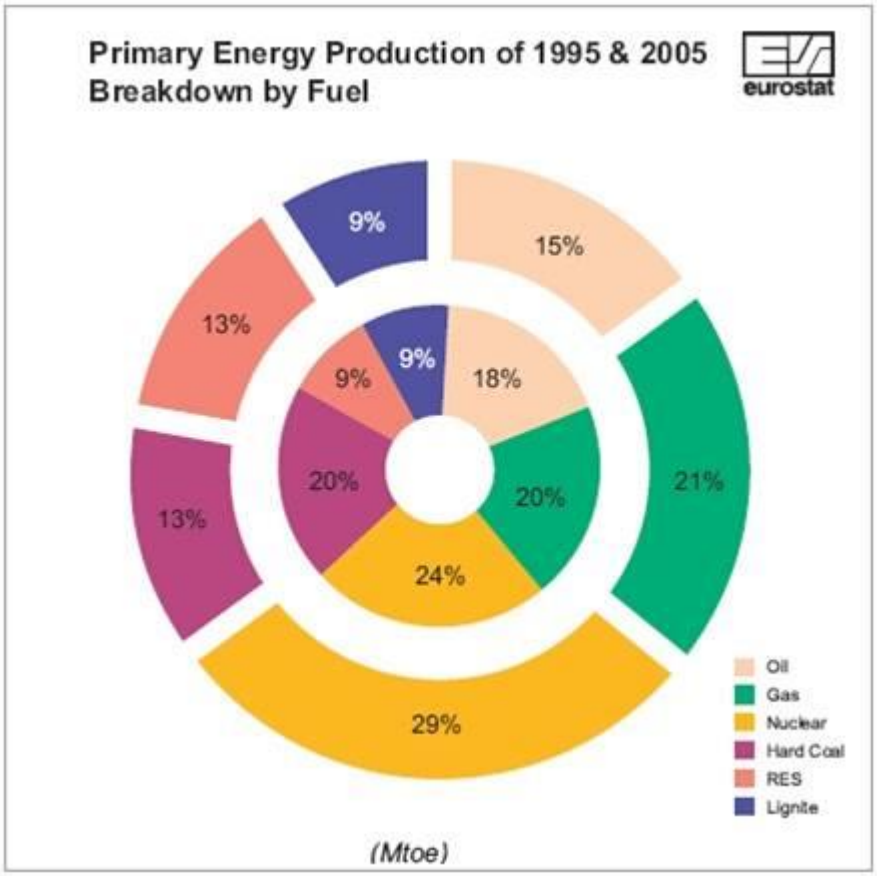
2.2. Ενεργειακή Ασφάλεια της Ε.Ε

Η ενεργειακή ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολιτικών, ερευνητών και δημοσιογράφων, δεδομένης της διαρκώς αυξανόμενης ζήτησης ενέργειας στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι φανερό πως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμεί να χαράξει μια πολιτική ενεργειακής ασφαλείας με την οποία να εξασφαλίζεται η εισροή των επιθυμητών ποσοτήτων ενέργειας στην Ευρώπη και την προέλευση αυτών των ποσοτήτων από διάφορα κράτη προμηθευτές, καθώς και την μέγιστη δυνατή ποικιλία τους. Η ευρωπαϊκή πολιτική ενέργειας θα πρέπει να χαραχθεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Πρωτοκόλλου του Κιότο η οποία προνοεί τη μείωση των ποσοτήτων αερίων που εκπέμπονται προς το περιβάλλον και συμβάλλουν στην αύξηση του φαινομένου του θερμοκηπίου και την παγκόσμια θέρμανση . Η μείωση της εκπομπής αερίων έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην προαγωγή των ανανεώσιμων ή λιγότερο ρυπογόνων μορφών ενέργειας από την Ευρωπαϊκό Ένωση. Σε αυτές τις ενέργειες ανήκουν η ηλιακή, η αιολική ενέργεια και η πυρηνική ενέργεια.

Στην Εικόνα 4, φαίνετε η συμμετοχή των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην συνολική παραγωγή ενέργειας στην Ευρώπη από το 1995 ως το 2005 αυξήθηκε από 9% σε 13% και η συμμετοχή της πυρηνικής ενέργειας αυξήθηκε από 24% σε 29%, η συμμετοχή του λιθάνθρακα μμειώθηκε από 20% σε 13% και του πετρελαίου από 18% σε 15%. Ενώ το φυσικό αέριο αύξησε το ποσοστό του από 20% σε 21% λόγο της αύξησης της ζήτηση ενέργειας στην ευρωπαϊκή αγορά. Το 1995 η κατανάλωση φυσικού αερίου ήταν περίπου 370 mtoe[3], το 2005 αυτή έφθασε στα 490 mtoe. Κατά την ίδια περίοδο ο δείκτης ενεργειακής εξάρτισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τις

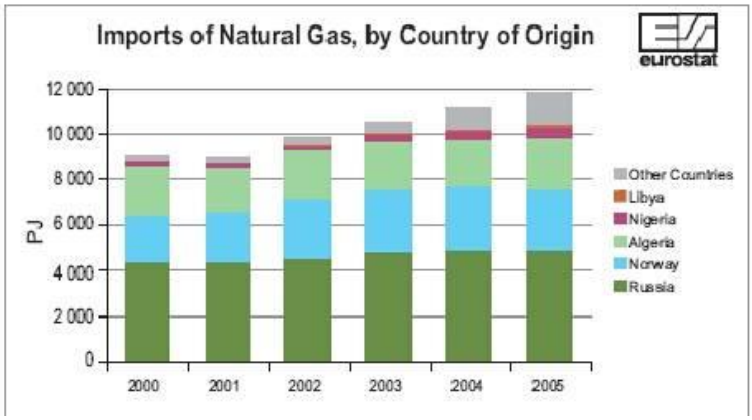
[3] million tonnes of oil equivalent- εκατομμύρια τόνοι ισοδύναμου αργού πετρελαίου

εισαγωγές φυσικού αερίου αυξήθηκε από 43,6% σε 57,7%. Η εξέλιξη αυτή συνδεόταν τόσο με την αύξηση της κατανάλωσης φυσικού αερίου αλλά και με την βαθμιαία εξάντληση των ευρωπαϊκών αποθεμάτων φυσικού αερίου.

Εικόνα 4. Η Ποσοστιαία Συμβολή των Πηγών Ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Παραγωγή το 1995 και το 2005 (ec.europa.eu)

Όταν άρχισαν να εξαντλούνται τα ευρωπαϊκά κοιτάσματα φυσικού αερίου όπως είναι αυτά της Ολλανδίας της Νορβηγίας της Δανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου άρχισαν να μειώνονται οι εξαγωγές φυσικού αερίου από αυτά τα κράτη προς τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη αλλά και τα ίδια κράτη παραγωγοί φυσικού αερίου άρχισαν να εισάγουν φυσικό αέριο για να καλύψουν μέρος των ενεργειακών τους αναγκών.

Εικόνα 5. Οι Ευρωπαϊκές Εισαγωγές Φυσικού Αερίου ανά Κράτος Προελεύσεως (ec.europa.eu)

Στην πιο πάνω εικόνα 5, φαίνονται πως οι πιο κύριοι εξαγωγείς φυσικού αερίου προς την ευρωπαϊκή αγορά κατά τα έτη 2000, 2001, 2002, 2003, 2004,2005 και 2006 ήταν η Ρωσία, η Νορβηγία, Λιβύη, η Νιγηρία και η Αλγερία. Η Οδηγία του Συμβουλίου της 26ης Απριλίου 2004 2004/67/ΕΚ ήταν η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια νομοθετικής ρύθμισης του εφοδιάσου της ευρωπαϊκής αγοράς με φυσικό αέριο. Η Οδηγία επισήμανε ότι:

> «για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς φυσικού αερίου απαιτείται μια ελάχιστη κοινή προσέγγιση για την ασφάλεια του εφοδιασμού, κυρίως μέσω διαφανών πολιτικών ασφάλειας του εφοδιασμού που δεν εισάγουν διακρίσεις, συμβατών με τις απαιτήσεις της εν λόγω αγοράς, προκειμένου να αποφευχθούν στρεβλώσεις της αγοράς. Επομένως, ο επακριβής καθορισμός των ρόλων και των αρμοδιοτήτων για όλους τους συναλλασσόμενους της αγοράς είναι απαραίτητος για τη διασφάλιση της ασφάλειας του εφοδιασμού με φυσικό αέριο και της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς».[4]

Από την άλλη τόνισε την ανάγκη προστασίας των κανόνων σωστής λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και το ειδικό ενδιαφέρον που υπάρχει για να διατηρηθεί η

[4] European Council, Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 Concerning Measures to Safeguard Security of Natural Gas Supply [Official Journal L 127 , 29/04/2004] (Brussels: European Council, 2004), σ. 92

ασφάλεια του εφοδιασμού των οικιακών καταναλωτών φυσικού αερίου.[5] Στην συνέχεια έθεσε τα αναγκαία μμέτρα με τα οποία τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να λάβουν υπόψη τους ούτως ώστε να εξασφαλισθεί η ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού σε φυσικό αέριο. Για την ενίσχυση της ασφάλειας του εφοδιασμού αναφέρονται ενδεικτικά τα εξής:

«1) δυναμικό αποθήκευσης ωφέλιμου όγκου αερίου

2) δυναμικό αποδέσμευσης του αποθηκευμένου αερίου,

3) πρόβλεψη αγωγών για την εκτροπή αποθεμάτων αερίου σε πληττόμενες περιοχές

4) ρευστές αγορές εμπορεύσιμου αερίου

5) ευελιξία του συστήματος

6) εξέλιξη της διακοπτόμενης ζήτησης

7) χρήση εναλλακτικών εφεδρικών καυσίμων σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις και σε εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας

8) διασυνοριακό δυναμικό,

9) συνεργασία μεταξύ φορέων εκμετάλλευσης των συστημάτων μεταφοράς γειτονικών κρατών μελών για συντονισμένη διεκπεραίωση

10) συντονισμένες δραστηριότητες διεκπεραίωσης μεταξύ φορέων διανομής και φορέων εκμετάλλευσης των συστημάτων μεταφοράς

11) εγχώρια παραγωγή αερίου

12) ευελιξία παραγωγής

13) ευελιξία εισαγωγής

[5] Pierre Noël, Beyond Dependence: How to Deal with Russian Gas [ECFR/09] (London: European Council of Foreign Relations, 2008), σ. 16

14) διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού με αέριο

15) μμακροπρόθεσμες συμβάσεις

16) επενδύσεις σε υποδομές για την εισαγωγή αερίου μέσω τερματικών επαναεριοποίησης και αγωγών» [6]

Οι νέες πολιτικές που προβλέπονταν συμπεριλάμβαναν διάφορα μέτρα για την ασφάλεια εφοδιασμού συγκεκριμένων κατηγοριών πελατών οι οποίοι ήταν ευάλωτοι, και τα κράτη-μέλη έπρεπε να υποβάλλουν προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκθέσεις, ούτως ώστε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή να μπορεί να παρακολουθεί τις εξελίξεις που συνέβαιναν στα κράτη-μέλη. Προβλεπόταν ακόμη δημιουργία ομάδας η οποία θα είχε συντονιστικό ρόλο για το φυσικό αέριο, την οποία θα αποτελούσαν εκπρόσωποι των κρατών-μελών και αντιπροσωπευτικά όργανα του ενδιαφερομένου κλάδου και των σχετικών καταναλωτών και θα προέδρευε η Επιτροπή. Τα κράτη-μέλη έλαβαν όλα τα αναγκαία μέτρα και όλα τα κατάλληλα εθνικά μμέτρα έκτακτης ανάγκης τα οποία και κοινοποίησαν στην Επιτροπή, παράλληλα ενεργοποιείτο και ο κοινοτικός μηχανισμός και συγκαλείται η Ομάδα Συντονισμού. Η Επιτροπή, σε διαβούλευση με την Ομάδα, θα μπορούσε να καθοδηγήσει τα κράτη μέλη όσον αφορά τη λήψη περαιτέρω μέτρων για την παροχή βοήθειας προς τα κράτη μέλη που πλήττονταν ιδιαίτερα από την διακοπή του εφοδιασμού αερίου. Επίσης η Επιτροπή μπορούσε να υποβάλει πρόταση στο Συμβούλιο σχετικά με επιπλέον μέτρα.[7] Η Ευρωπαϊκή Ένωση προχώρησε στην εφαρμογή μίας ενιαίας πολιτικής η οποία αφορούσε την κλιματική αλλαγή και την ενέργεια, η οποία συνοδευόταν από ένα λεπτομερές σχέδιο δράσης. Η πολιτική αυτή αποσκοπούσε στο «να απαντήσει στις προκλήσεις της ανταγωνιστικότητος, ασφάλειας, ασφάλειας της προσφοράς». Όπως ανέφερε ο Ευρωπαίος Επίτροπος υπεύθυνος για θέματα ενέργειας Άντρις Πήμπαλγκς.[8]

[6] European Council, Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 Concerning Measures to Safeguard Security of Natural Gas Supply, σ. 96 46

[7] Ibid., σελ. 93-95)

[8] Andris Piebalgs, "Keynote Speech", Paper presented at the EU and Turkey: Together for a European Energy Policy (Istanbul, 5/6/2007)

2.3. Στρατηγικοί και πολιτικοί στόχοι της Ε.Ε

Ο στρατηγικός και πολιτικός στόχος ήταν η μονομερής δέσμευση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην μείωση των αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου τουλάχιστον 20% ως το 2020 σε σχέση με τα επίπεδα του έτους 1990. Η μείωση θα μπορούσε να φθάσει μέχρι το 30%, αν και άλλα ανεπτυγμένα κράτη ανακοίνωναν παρόμοιες μονομερείς δεσμεύσεις. Το σχέδιο δράσης συμπεριλάμβανε και τους ακόλουθους στόχους:

« α. την άνοδο της ενεργειακής αποτελεσματικότητος κατά 20% μέχρι το 2020 μέσω συγκεκριμένων μέτρων.

β. την άνοδο του ποσοστού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο 20% του συνόλου της παραγομένης ενέργειας στην Ευρώπη.

γ. την υποστήριξη της τεχνολογίας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου άνθρακα[9]

δ. τη συμφωνία για την περαιτέρω ανάπτυξη μίας πλήρως ενοποιημένης κοινής αγοράς ενέργειας, με σκοπό την διευκόλυνση νέων επενδύσεων, την είσοδο νέων επιχειρήσεων και την αύξηση των επιλογών για τους καταναλωτές

ε. σειρά μέτρων για την ενίσχυση της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών- μελών στα σχετικά ζητήματα

στ. την ανάπτυξη της εξωτερικής διαστάσεως της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής»[10].

Table 11.4: Energy dependency rate, EU-27

(% of net imports in gross inland consumption and bunkers, based on tonnes of oil equivalent)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
All products	43.3	43.9	44.9	46.0	45.0	46.7	47.3	47.4	48.8	50.1	52.3
Hard coal	28.2	29.9	32.5	34.5	36.3	40.3	44.9	44.8	47.0	51.2	53.0
Crude oil	74.4	75.5	75.8	77.0	72.9	75.8	77.2	75.9	78.3	79.7	82.2
Natural gas	43.6	43.5	45.2	45.7	47.9	48.9	47.3	51.1	52.5	54.0	57.7

Source: Eurostat (nrg_100a, nrg_101a, nrg_102a and nrg_103a)

Εικόνα 6. Ο Δείκτης Ενεργειακής Εξαρτήσεως της Ευρωπαϊκής Αγοράς (ec.europa.eu)

Το πιο πάνω σχέδιο δράσης είχε σκοπό τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της Ευρωπαϊκής Ενώσεως η οποία είχε λάβει ανησυχητικές διαστάσεις. Στην Εικόνα 6,

[9] low carbon technology

[10] http://dictionary.reference.com/browse/ibid. Ibid

φαίνεται ότι από το 1995 η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε το 43,3% της ενέργειας το οποίο καταναλωνόταν στο εσωτερικό της και ο δείκτης αυτός έφθασε το 2005 στο 52,3%. Συγκεκριμένα ο δείκτης εξάρτησης από τις εισαγωγές φυσικού αερίου αυξήθηκε από 43,6% σε 57,7%, ενώ για τον λιθάνθρακα ο δείκτης ανέβηκε από 28,2% σε 53%, ενώ για το αργό πετρέλαιο ο δείκτης αυξήθηκε από τα 74,4% στα 82,2%.

Παράλληλα δόθηκε μεγάλη έμφαση στη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης από την Ρωσία, αυξάνοντας τις εισαγωγές φυσικού αερίου από την Κασπία Θάλασσα και τη Βόρειο Αφρική.[11] Η Πράσινη Βίβλος αναφέρθηκε στο θέμα ειδικότερα αναφέρει ότι κάθε κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιλέγει το βέλτιστο συνδυασμό πηγών ενέργειας[12] τόνισε ότι οι επιλογές ενός κράτους-μέλους έχουν επίδραση στην ενεργειακή ασφάλεια των γειτόνων του και γενικά της Κοινότητος, καθώς επίσης και στο περιβάλλον και την ανταγωνιστικότητα. Για αυτό το λόγο η «Πράσινη Βίβλος» πρότεινε την υποβολή μίας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Επιθεώρησης Ενέργειας[13] η οποία θα μπορούσε να προσφέρει ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο το οποίο θα ήταν σαφές για εθνικές αποφάσεις στο ζήτημα προσδιορισμού του άριστου συνδυασμού πηγών ενέργειας. Επίσης, θα ήταν δυνατό να αναλύει όλα τα πλεονεκτήματα και μμειονεκτήματα των διαφορετικών πηγών ενέργειας, από τις ανανεώσιμες πηγές όπως την αιολική, υδροηλεκτρική, βιομάζα και όπως τα βιοκαύσιμα μέχρι την πυρηνική ενέργεια και τον άνθρακα.[14]

Προβλεπόταν ακόμη η ανάπτυξη μίας εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία θα ήταν συμπαγής. Αυτή ήταν η προϋπόθεση για την εξασφάλιση μιας βιώσιμης, ασφαλούς και ανταγωνιστικής ενέργειας. Τα κράτη-μέλη είχαν υποχρέωση να δείξουν τη δέσμευση τους ούτως ώστε να βρεθούν κοινές λύσεις σε κοινά προβλήματα. Αρχικά συμφωνήθηκαν νέοι στόχοι για μια κοινή εξωτερική ενεργειακή πολιτική και για τις ενέργειες σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο ούτως ώστε να γίνει πραγματικότητα μέσω της αποτελεσματικότητας και συνοχής της κοινής εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής, θα ήταν αποτέλεσμα της νομοθετικής προόδου σε εθνικό επίπεδο και ιδιαιτέρα τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Οι κύριοι στόχοι αυτής της πολιτικής ήταν οι εξής:

[11] European Commission, EU Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy (Brussels: European Commission, 2006).
[12] energy mix
[13] Strategic EU Energy Review
[14] Ibid σελ.3

«α. Μία σαφής πολιτική για την εξασφάλιση και διαφοροποίηση των εισαγωγών ενέργειας

β. Συνεργασία μ ε κράτη-παραγωγούς ενέργειας, κόμβους μεταφοράς και άλλους διεθνείς παράγοντες

γ. Αποτελεσματική αντίδραση σε εξωγενείς κρίσεις

δ. Η ένταξη της ενεργειακής πολιτικής στις άλλες πολιτικές με εξωτερική διάσταση». [15]

Η ενεργειακή ασφάλεια προέβλεπε την αναβάθμιση των υπαρχουσών υποδομών, καθώς και την κατασκευή νέων υποδομών οι οποίες ήταν απαραίτητες για την ενεργειακή ασφάλεια των προμηθειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα προβλεπόταν η αναβάθμιση και η κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου και η κατασκευή μονάδων εισαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου[16] σε αγορές με μειωμένο ανταγωνισμό μεταξύ εξαγωγέων φυσικού αερίου. Ακόμη αναγνωριζόταν η ανάγκη λήψεως πολιτικών, οικονομικών και ρυθμιστικών μέτρων, ούτως ώστε η επιτροπή να υποστηρίξει την πραγματοποίηση τέτοιων σχεδίων από επιχειρηματικούς παράγοντες. Προβλεπόταν επίσης η καλλιέργεια του διαλόγου και της συνεργασίας με παραγωγούς και καταναλωτές ενέργειας όπως η Κίνα, η Ινδία και οι ΗΠΑ, σε δυμερές επίπεδο, αλλά και σε οργανισμούς όπως το G8.[17]

Όσον αφορά στην προαγωγή του διαλόγου με μεγάλους εξαγωγείς ενέργειας, ήταν επιβεβλημένη η ανάγκη βελτίωσης των σχέσεων με τις χώρες του Οργανισμού Πετρελαιοεξαγωγικών Κρατών (Organisation of Petroleum Exporting Countries-OPEC) και του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου (Gulf Cooperation Council-GCC), καθότι μια νέα πρωτοβουλία της Ρωσίας, η οποία αποτελούσε τον σημαντικότερο εξαγωγέα ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα διευκόλυνε την ανάπτυξη κοινής εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής. Η ισότητα και ο αμοιβαίος σεβασμός των συμφερόντων και η συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Ρωσία διασφάλιζε ένα λαμπρό μέλλον για τις δύο χώρες. Αυτό θα βοηθούσε στη διεξαγωγή μακροπρόθεσμων επενδύσεων στον τομέα έρευνας και της παραγωγής ενέργειας. Επίσης σημαίνει την αμοιβαία πρόσβαση

[15] Ibid σελ. 15-16
[16] LNG
[17] Ibid σ.16

στις αγορές και τις υποδομές των δύο μερών, περιλαμβανομένης της πρόσβασης τρίτων μερών στους αγωγούς.[18]

Προβλεπόταν επίσης η συνέχιση των προσπαθειών με πιο εντατικούς ρυθμούς για την επέκταση της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας στα γειτονικά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία προωθείτο στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας[19]. Η δημιουργία ενός κοινού χώρου δράσης θα οδηγούσε στην επιβολή κοινών κανόνων μεταφοράς, εμπορίου και προστασίας του περιβάλλοντος. Η σύγκλιση προς την ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά ενέργειας θα έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη και στην προσέλκυση επενδύσεων, καθώς επίσης και την ασφάλεια της προσφοράς ενέργειας όσον αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα γειτονικά κράτη. Στη συνέχεια η Πανευρωπαϊκή Ενεργειακή Κοινότητα θα ενισχυόταν με την ένταξη κρατών όπως η Τουρκία και η Ουκρανία στη Συνθήκη Ενεργειακής Κοινότητος της Νοτιοανατολικής Ευρώπης[20]. Η σημασία των κρατών της Κασπίας και της Μεσογείου ως εξαγωγέων και κόμβων μεταφοράς φυσικού αερίου θα είχε μεγάλη άνοδο. Η μακροπρόθεσμη χρήση των κοινοτικών επενδύσεων μέσω των Διευρωπαϊκών Ενεργειακών Δικτύων και των προεκτάσεών τους σε τρίτα κράτη θα αναβαθμιζόταν και θα είχε θετική επίδραση στην ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια των ευρωπαϊκών επενδύσεων στον ενεργειακό τομέα τρίτων κρατών. [21]

Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έπρεπε να είναι συντονισμένα ούτως ώστε μα αντιδράσουν άμεσα σε περιπτώσεις ενεργειακών κρίσεων. Η απουσία ενός ευρωπαϊκού οργάνου το οποίο θα είχε αρμοδιότητα να παρακολούθα την εισαγωγή ενέργειας θα μμπορούσε να αντιμετωπιστεί με τη δημιουργία ενός οργάνου το οποίο θα αντιμετωπίζει τα επείγοντα περιστατικά που επηρεάζουν την εξωτερική προσφορά ενέργειας. Η ένταξη της ενεργειακής πολιτικής στις άλλες πολιτικές με εξωτερική διάσταση θα μπορούσε να μεταβάλει την ημερήσια διάταξη στις συνομιλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κράτη που αντιμετωπίζουν παρώρεια προβλήματα, περιβαλλοντικά και ενεργειακά, όπως οι ο Καναδάς, οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Κίνα, η Ιαπωνία και η Ινδία σε θέματα όπως οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η έρευνα και η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, η πρόσβαση στις παγκόσμιες αγορές και οι επενδύσεις, η κλιματική αλλαγή, και η ενεργειακή αποτελεσματικότητα. Με αυτά τα δεδομένα θα μμπορούσαν να ευνοηθούν οι διαπραγματεύσεις σε πολυμερείς και διεθνείς οργανισμούς

[18] Ibid σ.15
[19] European Neighbourhood Policy-ENP
[20] South East European Energy Community Treaty
[21] Ibid 16-20

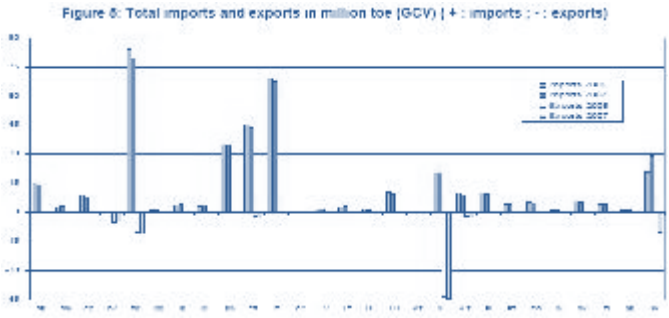
όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών[22] και το Διεθνές Γραφείο Ενέργειας [23] και το G8.[24] Η αναβάθμιση της συνεργασίας με κράτη όπως τα παραπάνω θα είχε ως σκοπό την ενθάρρυνση της ορθής χρήσης της ενέργειας παγκοσμίως, θα συνέτεινε επίσης στη μείωση της ρυπάνσεως και θα ενθάρρυνε τη βιομηχανική και τεχνολογική συνεργασία για την ανάπτυξη και την επίδειξη και εγκατάσταση ενεργειακά αποτελεσματικών τεχνολογιών, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και καθαρών τεχνολογιών υδρογονανθράκων. Πιο συγκεκριμένα, απαιτούνταν μείζονες προσπάθειες με σκοπό τη διεύρυνση της εφαρμογής του Ευρωπαϊκού Σχήματος Εμπορίας Εκπομπών σε άλλες περιοχές του πλανήτη, καθώς και την υπογραφή μίας διεθνούς συνθήκης σχετικά με την ενεργειακή αποτελεσματικότητα. Από την άλλη απαιτείτο η προσπάθεια για τη βελτίωση της χρήσεως των εργαλείων εμπορικής πολιτικής, ώστε να εξασφαλίζεται η απουσία διακρίσεων στη διέλευση ενέργειας από τα δίκτυα τρίτων κρατών και την ανάπτυξη ενός ασφαλέστερου επενδυτικού κλίματος. Στα πλαίσια του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου[25] ή και σε διμερές ή περιφερειακό επίπεδο. Τέτοιου είδους συμφωνίες ήταν δυνατό να συντελέσουν στο άνοιγμα των αγορών, επενδύσεις και τη νομοθετική και κανονιστική σύγκλιση σε θέματα όπως η διέλευση και η πρόσβαση σε αγωγούς και ο ανταγωνισμός.[26]

Στις 24ης Μαρτίου 2006 η δήλωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου η οποία ήταν εναρμονισμένη με την Πράσινη Βίβλο υπογράμμιζε τη σημασία επίτευξης των βασικών του στόχων. Ειδικότερα προέβλεπε τη δημιουργία μηχανισμών οι οποίοι θα εξισορροπούσαν τις πιθανές μεταπτώσεις στην προσφορά ενέργειας στη βάσει των αρχών της αλληλεγγύης και της επικουρικότητας. Προβλεπόταν ακόμη η βελτίωση της διαχειρίσεως της ζήτησης ενέργειας, και ειδικότερα όσον αφορά τους τομείς των μεταφορών και της κατοικίας, καθώς και η αναβάθμιση της αποτελεσματικότητας των παροχών πετρελαίου φυσικού αερίου.[27] Τα κράτη-μέλη ανέλαβαν να εντατικοποιήσουν τις στρατηγικές διαφοροποίησης και να αναπτύξουν μια κοινή προσέγγιση σχετικά με τα κράτη - εξαγωγείς και τους διαδρόμους μμεταφοράς. Ήταν αναγκαία η διάνοιξη νέων διαδρόμων μμεταφοράς φυσικού αερίου ιδιαιτέρα από την περιοχή της Κασπίας και την

[22] United Nations-UN
[23] International Energy Agency-IEA
[24] Ibid σ.17

[25] (World Trade Organisation-WTO)
[26] Ibid
[27] European Council, The European Council's Action Plan, 23-24/3/2006 (Brussels: European Council, 2006 σελ 1-2).

Βόρεια Αφρική και θα έπρεπε να περιλαμβάνει την ανάπτυξη και εκμετάλλευση του εγχωρίου ενεργειακού δυναμικού και της ενεργειακής αποτελεσματικότητος. Επίσης δινόταν προτεραιότητα στην ολοκλήρωση των υποδομών δικτύου, στην κατεύθυνση ανατολής-δύσης, αλλά και βορρά-νότου, καθώς και στην κατασκευή υποδομών για την εισαγωγή και χρήση υγροποιημένου φυσικού αερίου[28]. Τέλος δινόταν μεγάλη έμφαση στη βελτίωση του ανταγωνισμού στην ευρωπαϊκή αγορά LNG. [29]

Εικόνα 7. Οι Ευρωπαϊκές Εισαγωγές και Εξαγωγές Φυσικού ανά Κράτος Προελεύσεως το 2006 και 2007 (ec.europa.eu)

Όσον αφορά την ασφάλεια μεταφοράς ενέργειας ήταν αναγκαίο να αναπτυχθεί μια κοινή πολιτική προς τρίτα κράτη και να υποστηριχθεί μια περισσότερο συνενετική προσέγγιση όσον αφορά την πρόσβαση στις ενεργειακές πηγές, καθώς και τη σταθερότητα προς τα κράτη-παραγωγούς και κόμβους ως επίσης και την ενεργειακή ασφάλεια. Από αυτή την πλευρά η αύξηση της ενεργειακής διαφοροποίησης των προμηθευτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα αύξανε αντίστοιχα και το περιθώριο των διαπραγματεύσεων καθώς και των ενδεχόμενων ελιγμών της Ένωσης στις σχέσεις της με τρίτα κράτη. Ως στόχοι ορίζονταν η έναρξη της ισχύος της Συνθήκης Ενεργειακής Κοινότητος στην Νοτιοανατολική Ευρώπη καθώς και η συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς.

Τέλος, τονιζόταν η ανάγκη για αναζωπύρωση του διαλόγου αναφορικά με τα θέματα ενέργειας όσον αφορά τη Ρωσία και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του σε σχέση με τις ευρωπαϊκές επιδιώξεις όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας. Με βάση το διάλογο προτεινόταν η αλληλεξάρτηση της Ρωσίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ενεργειακά ζητήματα η οποία επέβαλλε την ανάγκη προβλέψιμων και ασφαλών επενδυτικών συνθηκών για τις ευρωπαϊκές και ρωσικές εταιρείες, καθώς επίσης και αμοιβαιότητα όσον αφορά την πρόσβαση στις αγορές και τις υποδομές. Ενόψει αυτών επιβαλλόταν η άρση των διακρίσεων της πρόσβασης τρίτων χωρών στους αγωγούς της Ρωσίας, πράγμα

[28] LNG
[29] *Ibid., σ. 3*

το οποίο θα εξασφάλιζε δίκαιους και ασφαλείς κανόνες για τους επιχειρηματίες. Θα έπρεπε να γίνουν αποφασιστικές προσπάθειες για την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για το Πρωτόκολλο Διελεύσεως της Ενεργειακής Χάρτας και την εξασφάλιση της κυρώσεως από την Ρωσία της Συνθήκης Ενεργειακής Χάρτας.[30]

2.4. Συμπέρασμα

Ενόψει όλων των πιο πάνω γίνεται πιο κατανοητή η σημασία της κατασκευής του αγωγού σύνδεσης των δικτύων φυσικού αερίου Ελλάδος, Τουρκίας και Ιταλίας[31]. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδοκίμασε την εξαγγελία της κατασκευής αυτού του έργου καθώς εξυπηρετούσε το διττό στόχο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατασκευής αυτού του έργου συνοδεύθηκε από την ισχυρή επιδοκιμασία της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Από την μία θα συνέβαλε στην αύξηση των ποσοτήτων φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά που ήταν διαθέσιμα και από την άλλη θα μειωνόταν η εξάρτηση από την Ρωσία, καθότι θα μετέφερε μη ρωσικό αέριο και με αυτό τον τρόπο αποκτούσε ιδιαίτερη σημασία η πρόσβαση σε ιρανικό αέριο. Παρόλο που οι ευρωιρανικές εμπορικές σχέσεις παρέμεναν σε χαμηλό επίπεδο κυρίως λόγω των τεταμένων αμερικανοϊρανικών σχέσεων, η περίπτωση της αγοράς ποσοτήτων ιρανικού φυσικού αερίου θα μπορούσε να αποτελέσει την έναρξη της στενότερης συνεργασίας, ιδίως αν συνοδευόταν από ύφεση στις αμερικανοϊρανικές σχέσεις. Η ύφεση θα μπορούσε να εκφρασθεί είτε με ευρωπαϊκές επενδύσεις σε θέματα ενέργειας όπως είναι η εξόρυξης και παραγωγή φυσικού αερίου, είτε με την αγορά μεγάλων ποσοτήτων φυσικού αερίου για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τα αποτελέσματα της αναβάθμισης της οικονομικής συνεργασίας θα συνέβαλαν και στην πολιτική συνεργασία μακροπρόθεσμα μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και μίας από τις ισχυρότερες χώρες της Μέσης Ανατολής. Εκτός όμως από το Ιράν, εξασφαλιζόταν η πρόσβαση στο φυσικό αέριο και των κρατών του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας όπως είναι το Τουρκμενιστάν και το Αζερμπαϊτζάν. Η οικονομική συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αυτές τις χώρες θα ενίσχυε επίσης και την πολιτική επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία.

Το πιο πάνω έργο θα επισφράγιζε την θετική αλλαγή στις διπλωματικές σχέσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας. Τα χρόνια προβλήματα στις ελληνοτουρκικές σχέσεις αποτέλεσαν πολλές φορές εμπόδιο στην ευρωπαϊκή πολιτική. Οι σχέσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας ήταν αδύνατο να βελτιωθούν λόγω του ότι η Ελλάδα εξασκούσε βέτο εναντίον της Τουρκίας και με αυτό τον τρόπο περιόριζε την περιφερειακή

[30] Ibid σελ.2
[31] Turkey-Greece-Italy Interconnector-TGI

ευρωπαϊκή πολιτική στον Καύκασο και την Μέση Ανατολή. Σε αυτή τη θέση περιέπεσε η Τουρκία από τη στιγμή που η Ελλάδα άλλαξε την στρατηγική της απέναντι της ίδιας. Η λύση των ελληνοτουρκικών διαφορών και του Κυπριακού αντί να αποτελούν την προϋπόθεση για την προώθηση των ευρωτουρκικών σχέσεων, αυτές ευνοήθηκαν για να κάνουν ευκολότερη την αλλαγή της τουρκικής στάσης και την επίτευξη συμβιβασμού στις διενέξεις στις οποίες εκκρεμούσαν.[32] Έτσι αυτή η νέα στρατηγική επέτρεπε και την οικονομική συνεργασία των δύο κρατών σε έργα στρατηγικής σημασίας για την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια.

[32] Ioannis N. Grigoriadis, "Greek and Greek Cypriot Views of Turkey's Accession to the European Union: On the Endurance of a Spectacular Paradigmatic Shift" in Meltem Müftüler-Bac and Yannis A. Stivachtis, eds., Turkey and the European Union: Dilemmas, Constraints and Opportunities (Lanham, MD: Lexington Books, 2008a), σελ. 153-56)

2ο Κεφάλαιο

Η Τουρκική Αγορά Φυσικού Αερίου

3.1. Εισαγωγή

Το φυσικό αέριο έκανε την είσοδο του στην Τουρκική οικονομία κατά τη δεκαετία του 1980 και συνδέεται άμεσα με το πρόγραμμα των οικονομικών μμεταρρυθμίσεων το οποίο πραγματοποιήθηκε την ίδια περίοδο από την κυβέρνηση του Τουργκούτ Οζάλ. Η έναρξη της διέλευσης του φυσικού αερίου για πρώτη φορά έγινε με την υπογραφή σύμβασης προμήθειας φυσικού αερίου από τη Σοβιετική Ένωση μέσω Βουλγαρίας. Στην Τουρκική αγορά φυσικού αερίου κατέχει Ηγετικό ρόλο η BOTAŞ η οποία ελέγχεται από το κράτος. Το 2001 πέρασε από την τουρκική Βουλή το νομοσχέδιο για την αγορά φυσικού αερίου, το οποίο προέβλεπε μέχρι το 2009 την κατάργηση του μμονοπωλίου της BOTAŞ και απελευθέρωση της αγοράς, καθώς επίσης την προσέλκυση ξένων επενδύσεων στον κλάδο της ενέργειας και την εναρμόνιση με την πολιτική ενέργειας με αυτήν της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Πάνω σε αυτόν τον τομέα έγινε λίγη πρόοδος από τότε και η εκπλήρωση των στόχων που τέθηκαν μέχρι το 2009 φαίνεται πως από τώρα και στο εξής είναι δύσκολη[33]**.** Σε αυτό διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο και η περιορισμένη πρόοδος των διαπραγματεύσεων για ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.[34]

3.2. Ιστορικά

Η κατανάλωση φυσικού αερίου πιστευόταν ότι θα αυξανόταν με πολύ γρήγορους ρυθμούς λόγω του μεγάλου και αυξανόμενου πληθυσμού της καθώς και λόγω του ότι προβλεπόταν ραγδαία ανάπτυξη της οικονομίας και έτσι η Τουρκική κυβέρνηση θεώρησε ότι η κατανάλωση φυσικού αερίου θα αυξανόταν ραγδαία. Από την άλλη το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης δημιούργησαν ένα νέο στρατηγικό και γεωπολιτικό περιβάλλον για την Τουρκία. Η στρατηγική σημασία της Τουρκίας μμειώθηκε καθώς δεν αποτελούσε πλέον τον προκεχωρημένο προμαχώνα του ΝΑΤΟ νοτίως της Σοβιετικής Ενώσεως όμως, η δημιουργία οκτώ νέων κρατών στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία, από τα οποία πολλά είχαν πολιτιστικούς δεσμούς με την Τουρκία, δημιούργησε νέες προοπτικές για την

[33] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey, σ. 5
[34] Έναρξη διαπραγματεύσεων 3ης Οκτωβρίου 2005

εξωτερική πολιτική της Τουρκίας και την αναζωπύρωση του στρατηγικού ρόλου της χώρας. Οι προσδοκίες για εγκαθίδρυση της Τουρκίας ως μεγάλου ηγέτη του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας όπως και για την ύπαρξη τεραστίων ποσοτήτων υδρογονανθράκων στην περιοχή της Κασπίας σύντονα διαψεύσθηκαν. Ένας από τους βασικούς πυλώνες της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής ήταν η μετατροπή της Τουρκίας σε σημαντικό κόμβο μεταφοράς αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου από τον Καύκασο και την Κεντρική Ασία προς την Ευρώπη.[35]

3.3. Η δημιουργία αγωγών

Η ραγδαία αύξηση ζήτησης φυσικού αερίου στην Τουρκία η οποία αναμενόταν από την ραγδαία αύξηση του πληθυσμού της και της οικονομικής ανάπτυξης δήλωνε πως η Τουρκία θα αποτελούσε πολύ σύντομα ένα από τους μεγαλύτερους καταναλωτές ενέργειας στην περιοχή. Για αυτό το λόγο καθώς και διεκδίκηση συμφέροντος στρατηγικής η κυβέρνηση της χώρας προχωρήσει σε υπογραφή για τη δημιουργία αγωγών οι οποίοι θα προμήθευαν την Τουρκία με φυσικό αέριο από τη Ρωσία, το Αζερμπαϊτζάν το Ιράν και το Τουρκμενιστάν και συνολικά η συνολική προσφορά θα έφθανε από 25,9 δισεκατομμύρια κ.μ. το 2003 στα 56,1 δισεκατομμύρια κ.μ. το 2020.[36]

Επίσης η Τουρκική κυβέρνηση προχώρησε στην δημιουργία υποδομής με την οποία θα μετέτρεπε ξανά σε αέριο το υγροποιημένο φυσικού αερίου[37]. Έτσι κατασκευάστηκε ο τερματικός σταθμός και μονάδα επαναεριοποίησης στην Ηράκλεια της Προποντίδας[38] η οποία βρίσκεται στα δυτικά της Κωνσταντινούπολης και λειτουργεί από το 1989. Σταθμός ανήκει στην εταιρεία BOTAŞ και η Τουρκία κατά το 2004 εισήγαγε 3,1 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου από την Αλγερία και από τη Νιγηρία 1,02 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου. Επίσης υπήρξαν κάποιες προτάσεις για περαιτέρω ανάπτυξη της υποδομής με την κατασκευή επιπλέον τριών μονάδων. Η μία από τις τρις μονάδες θα κατασκευαζόταν στην Σμύρνης με

[35] Gareth M. Winrow, "Pivotal State or Energy Supplicant? Domestic Structure, External Actors and Turkish Policy in the Caucasus", Middle East Journal, Vol. 57, no. 1 (2003), σσ. 79-81. 18 Gareth M. Winrow, "Turkey and the East-West Gas Transportation Corridor", Turkish Studies, Vol. 5, no. 2 (2004), σ. 28).

[36] Gareth M.Winrow, ΄΄ Turkey and the last East - West Gas Transportation Corridor΄΄, Turkish Studies Vol. 5, no 2 (2004) σελ. 28.

[37] Liquefied Natural Gas-LNG

[38] Marmara Ereğlisi

δυναμικότητα μμεταφοράς 6 δισεκατομμυρίων κ.μ. φυσικού αερίου το χρόνο για την εισαγωγή υγροποιημένου φυσικού αερίου από την Αίγυπτο. Επίσης συζητήθηκε και η κατασκευή μονάδας στο Τζεϊχάν για την εξαγωγή ρωσικού αερίου από τον αγωγό Blue Stream. Η κατασκευή αυτού του έργου από την μια θα μετέτρεπε την Τουρκία σε κόμβο εξαγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου, και από την άλλη θα μπορούσε η Τουρκία να εξάγει το φυσικό αέριο που θα της περίσσευε.[39]

Η διάψευση των προβλέψεων της Τουρκίας για αύξηση της ζήτησης φυσικού αερίου λόγω της οικονομική κρίσης των ετών 1999 και 2001 οδήγησαν σε μικρότερη από την αναμενόμενη αύξηση της ζήτησης φυσικού αερίου και αδυναμία πώλησης των ποσοτήτων αερίου που είχαν συμφωνηθεί. Η BOTAŞ αμέσως μετά την κρίση του 2001 αναθεώρησε τις προβλέψεις της προς τα κάτω για την προβλεπόμενη κατανάλωση φυσικού αερίου για το έτος 2005 κατά 45%, από 45,3 δισεκατομμύρια κ.μ. σε 25,5 δισεκατομμύρια κ.μ. Για το έτος 2010 η νέα διορθωμένη πρόβλεψη κατανάλωσης ήταν 39,6 δισεκατομμύρια κ.μ., όγκος περισσότερο από 25% χαμηλότερος από τα 50,9 δισεκατομμύρια κ.μ. τα οποία είχε ήδη αγοράσει η Τουρκία από άλλα κράτη.[40] Στις συμφωνίες υπήρχε ο όρος "take-or-pay" ο οποίος σήμαινε ότι εταιρεία BOTAŞ είχε υποχρέωση να αποζημιώσει την αντισυμβαλλόμενη της εταιρεία για οποιαδήποτε αγορασμένη ποσότητα φυσικού αερίου δεν μπορούσε να απορροφήσει. Η ύπαρξη περισσεύματος φυσικού αερίου οδήγησε στην διεξαγωγή μελετών για την δημιουργία αποθηκευτικού χώρου φυσικού αερίου στη χώρα[41] και επιπλέον αύξησε το ενδιαφέρον της Τουρκίας για να συνδέσει τους αγωγούς της με το δίκτυο φυσικού αερίου των ευρωπαϊκών κρατών, ούτως ώστε όταν θα έχει περίσσευμα φυσικού αερίου να μπορεί να το μεταπωλεί στην Ευρωπαϊκή αγορά.

Έτσι άρχισαν να γίνονται οι πρώτες εισαγωγές φυσικού αερίου στην Τουρκία μέσω του διαβαλκανικού σοβιετικού αγωγού φυσικού αερίου[42] ο οποίος περνά μέσω της Ουκρανίας, της Μολδαβίας, της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, και ο αγωγός αυτός διέθετε δυνατότητα αποστολής 14 εκατομμυρίων κ.μ. φυσικού αερίου τον χρόνο. Η απόφαση για περαιτέρω αύξηση του εισαγομένου φυσικού αερίου από την Ρωσία και η πρόθεση να απαλλαγούν από τα τέλη διέλευσης φυσικού αερίου και την

[39] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey, σ. 9 20 Ibid., σ. 6 21 Σχετικές μελέτες έγιναν για την κατασκευή σχετικών εγκαταστάσεων κάτω από την Προποντίδα και την λίμνη Τάττα (Tuz Gölü) στην κεντρική Μικρά Ασία. Βλ. Ibid., σ. 9 22 Ibid., σ. 7

[40] Ibit. σελ.6.
[41] Ibid, σελ. 9
[42] Trans-Balkan pipeline

στρατηγική εξάρτηση τα οποία εκμεταλλεύονταν η Ρωσία και η Τουρκία οδήγησαν τις δυο χώρες στη δημιουργία υποθαλασσίου αγωγού φυσικού αερίου που θα συνέδεε τη Ρωσία απευθείας με την Τουρκία η οποία ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2002 με την ονομασία του «Blue Stream», και έχει μήκος 750 μιλίων[43] από τα οποία 246 μίλια[44] είναι υποθαλάσσια. Η δημιουργία έγινε από την ρωσική Gazprom, την ιταλική ΕΝΙ και την BOTAŞ. Με αυτό τον αγωγό συνδέεται το ρωσικό δίκτυο φυσικού αερίου στην Σταυρούπολη μέχρι την περιοχή Αρχιπό-Οσιπόβκα στην επαρχία του Κρασνοντάρ. Από εκεί μέσω του σταθμού συμπίεσης Μπερεγκόβαγια συνεχίζει υποθαλάσσια μέσω του σταθμού Ντουρού Σου (Duru Su) στην επαρχία της Αμισού (Samsun) και χερσαίος καταλήγει στην Άγκυρα.

Το έργο εγκαινιάσθηκε τον Νοέμβριο του 2005 επίσημα στην Αμισό (Samsun) από τους πρωθυπουργούς της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, της Ιταλίας Σίλβιο Μπερλουσκόνι και τον πρόεδρο της Ρωσίας Βλαντίμιρ Πούτιν. Ο αγωγός θα έχει δυναμικότητα περίπου 16 δισεκατομμύρια κ.μ μέχρι το έτος 2010. Ο αγωγός αυτός από την μια αύξησε την ενεργειακή εξάρτηση της Τουρκίας από τη Ρωσία αλλά από την άλλη διευκόλυνε σημαντικά την εισαγωγή φυσικού αερίου στην χώρα. Αυτό φανερώνει και το γεγονός ότι η Τουρκία το 2006 εισήγαγε 24,1 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου από την Ρωσία, ποσοστό το οποίο αντιπροσωπεύει περίπου το 67% των συνολικών τουρκικών εισαγωγών φυσικού αερίου. Η Τουρκία ήθελε να μειώσει την ενεργειακής εξάρτηση της από τη Ρωσία και γι' αυτό το λόγο αναζήτησε εναλλακτικές εξαγωγέων φυσικού αερίου και την κατασκευή τέτοιας υποδομής η οποία θα βοηθούσε την εισαγωγή και μεταφορά φυσικού αερίου.[45] Για αυτό το λόγο η Τουρκία συμμετείχε στην κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου που θα συνέδεαν κράτη εξαγωγείς φυσικού αερίου του Καυκάσου, της Κεντρικής Ασίας και της Μέσης Ανατολής με την Ευρώπη. Η κατασκευή τέτοιων αγωγών και θα μείωνε την ενεργειακή εξάρτηση της χώρας από την Ρωσία και θα μετέτρεπε την Τουρκία σε κόμβο μεταφοράς φυσικού αερίου από τον Καύκασο και την Μέση Ανατολή προς την Ευρωπαϊκή Αγορά. Αυτό θα ενίσχυε την σημαντική στρατηγική θέση της Τουρκίας.

Η σύνδεση του δικτύου φυσικού αερίου της Τουρκίας με το Ιράν,[46] αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια για να μειωθεί η εξάρτηση της Τουρκίας από την Ρωσία.

[43] 1207 χιλιομέτρων
[44] 396 χιλιόμετρα
[45] Ibid
[46] British Petroleum (BP), BP Statistical Review of World Energy June 2007 (London, 2007), σ. 22. 25 Gareth M. Winrow, "Possible Consequences of a New Geopolitical Game in Eurasia on Turkey as an Emerging Energy Transport Hub", Turkish Policy Quarterly, Vol. 5, no. 2 (2005), σ. 8).

Παράλληλα έγινε προσπάθεια από την Τουρκική διπλωματία η οποία είχε να πετύχει μία συμφωνία ενεργειακής συνεργασίας με το Ιράν για την εδραίωση του πολιτικοοικονομικού ρόλου της Τουρκίας στη Μέση Ανατολή. Επίσης υπογράφηκε μια σύμβαση για τη δημιουργία αγωγού που θα συνδέει το Ιράν και τη Τουρκία και θα παρείχε φυσικό αερίου από το Τουρκμενιστάν και το Ιράν.

Το 1996 αναδείχθηκε κυβέρνηση συνεργασίας με επικεφαλής τον ηγέτη του Ισλαμιστικού Κόμματος Ευημερίας Νετζμεττίν Ερμπακάν και το γεγονός αυτό βοήθησε στην επίσπευση των διαπραγματεύσεων. Ο Ισλαμιστικός χαρακτήρας του Κόμματος Ευημερίας του πρωθυπουργού Νετζμεττίν Ερμπακάν, συμβάδιζε με την ενίσχυση της οικονομικής και στρατηγικής συνεργασίας μεταξύ Τουρκίας και Ιράν ο οποίος προσπαθούσε να εξισορροπήσει το δυτικοευρωπαϊκό προσανατολισμό της νεώτερης Τουρκίας με την αναβάθμιση των οικονομικών- πολιτικών και στρατηγικών δεσμών της χώρας με τους μεσανατολίτες μουσουλμάνους των γειτονικών χωρών.

3.4. Η σύνδεση Τουρκίας - Ιράν

Η σύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου Τουρκίας - Ιράν έδινε δικαίωμα εισόδου για πρώτη φορά στην ευρωπαϊκή αγορά και στο Τουρκμενιστάν και αυτό ήταν πολύ σημαντικό αφού δεν φαινόταν να καρποφορούν στο ορατό μέλλον τα σχέδια για την κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου στην Κασπία Θάλασσα που θα συνέδεε τα δίκτυα του Τουρκμενιστάν, του Αζερμπαϊτζάν και της Τουρκίας λόγω των υφιστάμενων συγκρούσεων σχετικά με το νομικό καθεστώς της Κασπίας Θάλασσας η σύνδεση που υπήρχε με το Τουρκμενιστάν και με το δίκτυο φυσικού αερίου του Ιράν φανέρωνε ότι το Τουρκμενιστάν θα μπορούσε και αυτό να εκμεταλλευτεί τον αγωγό φυσικού αερίου μεταξύ Τουρκίας και Ιράν για την εξαγωγή του δικού του φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά.[47]

Ο αγωγός αυτός έχει μήκος 750 μίλια και συνέδεσε το δίκτυο του βορειοδυτικού Ιράν κοντά στην Ταυρίδα (Tabriz) με το Τουρκικό δίκτυο κοντά στην Άγκυρα. Παρόλο που η δυναμικότητα της μεταφοράς του αγωγού ήταν 14 δισεκατομμύρια κ.μ. η παροχή φυσικού αερίου δεν υπερέβαινε τα 2,8 με 4,2 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου τον χρόνο. Τον Ιανουάριο του 2006 το Ιράν επικαλέσθηκε τεχνικά προβλήματα λόγω κακοκαιρίας για να μειώσει την παροχή φυσικού αερίου προς την Τουρκία για ένα περίπου μήνα. Η ενέργεια αυτή ενίσχυσε την δυσπιστία μεταξύ των

[47] Gareth M.Winrow, ΄΄Possible Consequences June 2007(London, 2007) σελ.22

δύο μερών η οποία εκφράσθηκε με την αύξηση των Τουρκικών εισαγωγών φυσικού αερίου από την Ρωσία μέσω του αγωγού Blue Stream. Τον Αύγουστο 2006 ο αγωγός υπέστηκε ζημίες μετά από επίθεση δολιοφθοράς από το Κουρδικού Κόμμα των Εργατών[48] και από τότε έχουν αυξηθεί τα μέτρα ασφαλείας.[49]

Εικόνα 8. Το Δίκτυο Αγωγών Φυσικού Αερίου του Νοτίου Καυκάσου(www.eia.gov)

3.5. Άλλοι αγωγοί

Επίσης υπογράφηκε παράλληλα μια συμφωνία για την κατασκευή ενός αγωγού και για την εισαγωγή φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν και αφού τα αρχικά σχέδια προέβλεπαν την επέκταση αυτού του αγωγού υποθαλάσσια μέχρι το Τουρκμενιστάν[50]. Τον Μάιο του 1999 υπογράφηκε μαζί με την BOTAŞ η συμφωνία για τον αγωγό μήκους 1.050 μιλίων ο οποίος έχει δυναμικότητα μεταφοράς 16 δισεκατομμυρίων κ.μ. φυσικού αερίου το χρόνο.[51] Η ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου Shah Deniz στο Αζερμπαϊτζάν και η διένεξη μεταξύ του Προέδρου του Τουρκμενιστάν Σαπαρμουράτ Νιγιαζόφ (Τουρκμένμπασι) και της κοινοπραξίας και η προσέγγιση του Τουρκμενιστάν από την Ρωσία[52] οδήγησαν στην αναστολή της κατασκευής του υποθαλάσσιου τμήματος του αγωγού, καθώς και μόνο

[48] Partiya Karkaren Kurdistan-PKK
[49] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey, σελ. 7-8.

[50] Trans-Caspian Pipeline
[51] Ibid., σελ. 8-9
[52] Deniz Zeyrek, "Doğalgazda Soğuk Savaş", Radikal, 2/2/2006

η εκμετάλλευση των νεοανακαλυφθέντων κοιτασμάτων του Αζερμπαϊτζάν αρκούσαν για την κερδοφορία του έργου.

Στα τέλη του 2004 ξεκίνησε η κατασκευή του «Αγωγού του Νοτίου Καυκάσου» [53] το οποίο θα ολοκληρωνόταν το 2007.[54] Αυτός ο αγωγός κατασκευάσθηκε παράλληλα του αγωγού αργού πετρελαίου Μπακού- Τυφλίδα-Τζεϊχάν και έφτανε μέχρι το σημείο Χορασάν κοντά στο Ερζερούμ, σε αυτό το σημείο θα συνδεόταν με το δίκτυο φυσικού αερίου της Τουρκίας. Η δυναμικότητα του θα ήταν 6,6 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου το χρόνο και υπήρχε η δυνατότητα να επεκταθεί στα 19,8 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου το χρόνο. Αυτός ο αγωγός κατασκευάσθηκε από την ένωση πολλών εταιρειών από διάφορες χώρες, αυτές ήταν η βρετανική BP και η νορβηγική Statoil είχαν ποσοστό 25,5%, ενώ η κρατική εταιρεία του Αζερμπαϊτζάν SOCAR, η ρωσική Lukoil, η τουρκική TPAO, η γαλλική Total και η ιρανική NICO είχαν όλες από περίπου 10%.[55] Η προσπάθεια συνεχίστηκε και επεκτάθηκε και στην κατασκευή αγωγού ο οποίος θα παρείχε χερσαία πρόσβαση στο αζερικό και ιρανικό φυσικό αέριο μέσω της νοτιοανατολικής Ευρώπης.[56] Ο αγωγός Nabucco, ο οποίος έχει μήκους 2.050 μιλίων (3.300 χιλιομέτρων) και κόστισε 5,8 δισεκατομμύρια δολλάρια, και θα διερχόταν μέσω της Τουρκίας - Βουλγαρίας - Ρουμανίας και Ουγγαρίας, για να καταλύξει στην Αυστρία και από εκεί στο υπάρχον δίκτυο διανομής φυσικού αερίου της Ευρώπης, και έτσι θα επέτρεπε την εξαγωγή φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν, το Ιράν, το Τουρκμενιστάν και αργότερα το Καζαχστάν προς την ευρωπαϊκή αγορά.[57]

3.6. Πολιτική – στρατηγική σημασία

Αυτός ο αγωγός θα μετέφερε μεγαλύτερη ποσότητα φυσικού αερίου από τον αγωγό Ελλάδος, Τουρκίας και Ιταλίας και η αρχική δυναμικότητα μεταφοράς του θα ήταν από 7,9 μέχρι 13 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου το χρόνο το 2011, και θα αυξανόταν στα 31,1 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικό αέριο το χρόνο μέχρι το 2020. Αυτό το έργο θα χρηματοδοτούσε το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Διευρωπαϊκών Δικτύων. Οι

[53] South Caucasus Pipeline
[54] Alexander Murinson, "Azerbaijan-Turkey-Israel Relations: The Energy Factor", Middle East Review of International Affairs (MERIA), Vol. 12, no. 3 (2008), σ. 54
[55] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey, σ. 8-31.

[56] Winrow, "Turkey and the East-West Gas Transportation Corridor", σ. 33
[57] Winrow, "Possible Consequences of a New Geopolitical Game in Eurasia on Turkey as an Emerging Energy Transport Hub", σελ. 6-10.

Υπουργοί Ενέργειας της Αυστρίας, της Ουγγαρίας, της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας και της Τουρκίας, μαζί με τον Επίτροπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρμόδιο για θέματα ενέργειας Άντρις Πήμπαλγκς, υπέγραψαν τον Ιούνιο του 2006 μία κοινή συμφωνία η οποία οφορούσε την επιτάχυνση των προεργασιών για την κατασκευή του αγωγού.[58]

Ως εκ τούτου προσέκρουε στις έντονες αντιρρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών οποιαδήποτε οικονομική συνεργασία της Τουρκίας με το Ιράν. Το αμερικανικό κοινοβούλιο είχε αποφασίσει από το 1996 την παροχή εξουσιοδότησης στον Πρόεδρο για την επιβολή κυρώσεων σε όποιες αμερικανικές ή μη επιχειρήσεις πραγματοποιούσαν επενδύσεις άνω των 20 εκατομμυρίων δολλαρίων για την ανάπτυξη της ιρανικής ενεργειακής υποδομής (Iran-Libya Sanctions Act-ILSA). ***[59]***

Οι σχέσεις μεταξύ της Αμερικής και του Ιράκ επηρεάστηκαν από τα εξής: (α) την εκλογή του Τζωρτζ Ου Μπους και του Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ οι οποίοι ήταν προέδροι των δύο κρατών, (β) τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001, (γ) την αμερικανική εισβολή στο Ιράκ (δ) την επιδίωξη του Ιράν να αποκτήσει πυρηνικά όπλα, (ε) οι πρωτοβουλίες της τουρκικής διπλωματίας κίνησαν την αμερικανική καχυποψία. Η καχυποψία ενισχυόταν λόγω των ισλαμιστικών καταβολών του κυβερνώντος Κόμματος Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης[60] και την πρόθεση της κυβέρνησης Ερντογάν να ακολουθήσει τη μεσανατολική πολιτική ανεξάρτητα από αυτήν που ακολουθούσαν οι Ηνωμένες Πολιτείες. Όταν έγινε η αμερικανική εισβολή στο Ιράκ την άνοιξη του 2003 τα πράγματα έγιναν πιο περίπλοκα και την 1η Μαρτίου 2003 το Τουρκικό προξενίο αρνήθηκε να επιτρέψει την χρήση του Τουρκικού εδάφους από αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις για τη διεξαγωγή πολεμικών επιχειρήσεων εναντίον του Ιράκ. Η απόφαση αυτή δημιούργησε ψυχρότητα στις σχέσεις Τουρκίας και Ηνωμένων Πολιτειών. Η αμερικανική κατοχή του Ιράκ καθώς και η αβεβαιότητα για το μέλλον της χώρας , η όξυνση του κουρδικού ζητήματος εντός και εκτός Ιράκ συνέδραμαν στη επιδείνωση των αμερικανοτουρκικών σχέσεων και τη δημιουργία κλίματος αντιαμερικανισμού στην τουρκική κοινή γνώμη. Υπό αυτές τις συνθήκες, εάν γινόταν οποιαδήποτε προσπάθεια για να αναβαθμιστεί η ενεργειακή συνεργασία της Τουρκίας με το Ιράν αυτό θα ήταν πιθανόν να βλάψει ακόμη περισσότερο τις αμερικανοτουρκικές

[58] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey, σ. 9

[59] Ümit Enginsoy, "Turkey May Face Sanctions If Iran Gas Deal Goes Forward", Turkish Daily News, 18/07/2007.

[60] Adalet ve Kalkınma Partisi-AKP

σχέσεις. Ωστόσο η αναβάθμιση της υποδομής σύνδεσης των δικτύων φυσικού αερίου των δύο κρατών, η τουρκική εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο, η αύξηση του ιρανικού ποσοστού στην τουρκική αγορά φυσικού αερίου έμοιαζαν περισσότερο κινούμενες από οικονομικά και πολιτικά κίνητρα παρά από ιδεολογικά.

Στις 13ης Ιουλίου 2007 μετά από διαπραγματεύσεις που έγιναν μεταξύ της Τουρκικής και Ιρανικής πλευράς οδήγησαν στην υπογραφή του Μνημονίου Κατανοήσεως το οποίο προέβλεπε τα ακόλουθα: 30 δισεκατομμύρια κ.μ. Ιρανικού και Τουρκμενικού φυσικού αερίου θα διοχετεύονταν κάθε χρόνο προς την ευρωπαϊκή αγορά μέσω του Ιρανικού και του Τουρκμενικού δικτύου 20 δισεκατομμύρια κ.μ. θα προέρχονταν από το Ιράν από το γιγαντιαίο κοίτασμα South Pars, ενώ 10 δισεκατομμύρια κ.μ. θα προέρχονταν από το Τουρκμενιστάν. Από την άλλη η Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίου[61] εξασφάλισε άδεια με την οποία μπορούσε να αναπτύξει τρία τμήματα του κοιτάσματος South Pars με συμφωνία επαναγοράς του αερίου.[62]

Αν γινόταν πραγματικότητα η συνεργασία η οποία ανακοινώθηκε με το Ιράν θα επιβεβαιωνόταν η απειλή κυρώσεων εναντίον της Τουρκίας.[63] καθώς συζητείτο στο αμερικανικό κογκρέσο η σκλήρυνση της ILSA Act, ώστε ο εκάστοτε Πρόεδρος να υποχρεώνεται να επιβάλει κυρώσεις.[64] Παρόλο που υπήρχε έντονη αμερικανική αντίδραση, παρέμεινε η ελπίδα ότι η μεταφορά του Ιρανικού και Τουρκμενικού φυσικού αερίου θα επέτρεπε την κατασκευή του αγωγού Nabucco, του οποίου η κατασκευή είχε δεχθεί ισχυρό πλήγμα με την απόσυρση του ρωσικού ενδιαφέροντος για τη μεταφορά φυσικού αερίου.[65]

[61] Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı-TPAO

[62] Vladimir Socor, "Turkey Offers Route to Europe for Iranian and Turkmen Gas", Eurasia Daily, 19/7/2007.

[63] Breffni O'Rourke, "Turkey/Iran: Gas Deal Marks New Stage in Energy Cooperation", RFERL, 19/7/2007

[64] Enginsoy, "Turkey May Face Sanctions If Iran Gas Deal Goes Forward"

[65] Ankara Bürosu, "Türkiye-İran Doğalgaz Hattına ABD Engeli", Hürriyet, 16/7/2007.

3.7. Συμπέρασμα

Με την ενίσχυση της συνεργασίας με το Ιράν[66] και το Τουρκμενιστάν, η Τουρκία επεδίωκε να μειώσει την ενεργειακή εξάρτηση της[67] και έμμεσα και της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη Ρωσία και έδειχνε την πρόθεση της να ακολουθήσει ενεργειακή πολιτική ανεξάρτητη των αμερικανικών προτροπών.[68]

[66] F. Stephen Larrabee, "Turkey Rediscovers the Middle East", Foreign Affairs, Vol. 86, no. 4 (2007)
[67] C. Cem Oğuz, "Turkey's Rearranged Energy Chessboard", Turkish Daily News, 18/07/2007
[68] Nejat Eslen, "Jeopolitik Ezberleri Bozmak", Radikal, 21/7/2007

3ο Κεφάλαιο

Η Ελληνική Αγορά Φυσικού Αερίου

4.1.Εισαγωγή

Οι πολιτικές συνθήκες του Ψυχρού Πολέμου και η γεωγραφική απομόνωση της Ελλάδας ήταν η αιτία για την καθυστέρηση ανάπτυξης της Ελλάδας στο θέμα της υποδομής αγωγών χώρας από τις υπόλοιπες χώρες του δυτικού συνασπισμού, αλλά και η καθυστέρηση των ελληνικών κυβερνήσεων έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην καθυστέρηση εισαγωγής του φυσικού αερίου ως μια από τις πιο σημαντικές πηγές ενέργειας για την βιομηχανία και την παραγωγή ηλεκτρισμού για οικιακή χρήση. Κατά την δεκαετία του 1980 υπογράφηκαν οι πρώτες συμβάσεις για την κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης - Δυτικής Ευρώπης, τότε άρχισαν και στην Ελλάδα να εξετάζονται τρόποι με τους οποίους θα μπορούσε να εξασφαλισθεί η προμήθεια του φυσικού αερίου. Αποφασίστηκε ότι η καλύτερη λύση ήταν η κατασκευή χερσαίου αγωγού ο οποίος να ξεκινά από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα και να μεταφέρει το σοβιετικό φυσικό αέριο, αποφασίστηκε ακόμη η κατασκευή κατάλληλης υποδομής η οποία να μετατρέπει το υγροποιημένο αέριο.

Ο λόγος για τον οποίο ήταν επιβεβλημένη η μετατροπή υγροποιημένου φυσικού αερίου ήταν κ λόγω του αυξημένου κόστους επεξεργασίας, καθώς αδυνατούσε να αποτελέσει τον κύριο τρόπο εισαγωγής φυσικού αερίου στην ελληνική αγορά έτσι επισπεύσθηκε η κατασκευή χερσαίου αγωγού για τη μεταφορά φυσικού αερίου. Ο αγωγός αυτός θα συνέδεε το υπάρχον δίκτυο διανομής σοβιετικού φυσικού αερίου στην νοτιοανατολική Ευρώπη με την Ελλάδα. Τον Οκτώβριο του 1987 υπογράφηκε η πρώτη διακρατική συμφωνία μεταξύ της Ελλάδας και της Σοβιετικής Ένωσης και της σοβιετικής Soyuzgazexport. Η συμφωνία αφορούσε την προμήθεια έως 2.4 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου για κάθε έτος και στη συνέχεια ακολούθησε η κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου ο οποίος ξεκινά από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα, στη θέση Κούλα και φτάνει μέχρι την Αθήνα.[69]

[69] Costas Stampolis, ed., Energy Market in Greece (Athens: ICAP & Delos Communications, 2001), σελ. 128-30

4.2. Αγωγοί - συμφωνίες εισαγωγής φυσικού αερίου

Η κατασκευή του αγωγού ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 1996, ενώ τον Νοέμβριο του 1996 έγινε δοκιμαστική παραλαβή φυσικού αερίου. Η εικοσαετής σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ του ελληνικής Κυβέρνησης και της Gazexpor η οποία είναι θυγατρική εταιρεία της ρωσικής Gazprom, η Ελληνική Κυβέρνηση ανάλαβε την υποχρέωση να αγοράζει μέχρι και 3 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικό αέριο κάθε χρόνο. Από την άλλη η Gazexport σε συνεργασία με την Copelouzos Group ίδρυσαν στην Ελλάδα, την εταιρεία Prometheus Gas η οποία θα εισάγει και θα μεταπωλεί φυσικό αέριο από την Ρωσία στην Ελλάδα.[70]

Παράλληλα προχώρησαν και τα έργα υποδομής για την εισαγωγή τη διανομή και την επεξεργασία υγροποιημένου φυσικού αερίου. Τον Φεβρουάριο του 1988 υπογράφηκε μμεταξύ της ΔΕΠ και της αλγερινής δημόσιας εταιρείας φυσικού αερίου Sonatrach σύμβαση η οποία αφορά την προμήθεια 0,6-0,8 δισεκατομμυρίων κ.μ. υγροποιημένου φυσικού αερίου[71] τον χρόνο. Αποφασίσθηκε ακόμη η κατασκευή τερματικού σταθμού μετατροπής του υγροποιημένου φυσικού αερίου το οποίο έγινε στην Ρεβυθούσα του Σαρωνικού Κόλπου. Τον Φεβρουάριο του 2000 ξεκίνησε η παραλαβή του υγροποιημένου φυσικού αερίου και λειτούργησε πλήρως ο τερματικός σταθμός. Το 1999 υπογράφηκε η σύμβαση διάρκειας 21 ετών με την οποία θα προμηθεύει της Ελλάδα περίπου 0,7 δισεκατομμυρίων κ.μ. υγροποιημένου φυσικού αερίου το έτος. Παράλληλα με όλα τα πιο πάνω υπογράφηκε σύμβαση μαζί με την Ιταλική εταιρεία ΕΝΙ με την οποία θα προμηθεύεται η Ελλάδα κάθε έτος με περίπου 1,6 δισεκατομμυρίων κ.μ. υγροποιημένο φυσικό αέριο, αυτή η συμφωνία δεν ενεργοποιήθηκε ακόμη.[72]

Το 2006 εγκρίθηκε η επέκταση του τερματικού σταθμού Ρεβυθούσας από 0,7 δισεκατομμύρια κ.μ. υγροποιημένου φυσικού αερίου το χρόνο σε 5,3 δισεκατομμύρια κ.μ. υγροποιημένου φυσικού αερίου ανά έτος. Καθώς η δυναμικότητα του τερματικού σταθμού ήταν μεγαλύτερη από τις παραγγελίες υγροποιημένου φυσικού αερίου της ΔΕΠΑ, έτσι η εταιρεία ανακοίνωσε την δυνατότητα χρήσεως του σταθμού και από ιδιώτες.[73] Η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου

[70] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Greece (Washington DC: US Department of Energy, 2006a), σ. 3

[71] Liquefied Natural Gas-LNG

[72] Stampolis, ed., Energy Market in Greece, σελ. 129-30

[73] *Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Greece*

ανέλαβε ηγετικό ρόλο στην αναδυόμενη αγορά φυσικού αερίου η οποία ιδρύθηκε τον Σεπτέμβριο του 1988 η οποία είναι θυγατρική της Δημόσιας Επιχείρησης Πετρελαίου (ΔΕΠ) και οι δραστηριότητες της συμπεριλαμβάνουν την διανομή εισαγωγή και αποθήκευση φυσικού αερίου. Οι μετοχές της εταιρείες μοιράζονται ως ακολούθως 35% των μετοχών ανήκει σε ελληνικό δημόσιο και 65% ανήκει στην υπό κρατικό έλεγχο εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια. Τον 2004 τον Μάρτιο η εταιρεία Gas Natural (GN) της Ισπανίας συμφώνησει με την κυβέρνηση να εξαγοράσουν το ποσοστό του δημοσίου στην μετοχική σύνθεση της ΔΕΠΑ. Όταν εκλέγηκε η νέα κυβέρνηση στις 7 Απριλίου 2004 αποφασίστηκε η υλοποίηση της μεταβίβασης. Έτσι παρέμεινα στην επικαιρότητα τόσο απελευθέρωση της αγοράς φυσικού αερίου όσο και η ιδιωτικοποίηση της ΔΕΠΑ, η απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας έπρεπε να γίνει καθότι προβλέπεται από τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην οποία η Ελλάδα σαν μέλος έπρεπε να εφαρμόζει σύμφωνα την Οδηγία 98/30/ΕΚ η οποία αφορά την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας. Το νομοσχέδιο για την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας εγκρίθηκε από την Ελληνική βουλή και ψηφίστηκε το 2006 και ήταν μείζονος σημασίας για την κατάργηση του μονοπωλίου του φυσικού αερίου και το διάνοιγμα της ελεύθερης αγοράς ενέργειας αφού εγκαθιδρυόντανε ο ελεύθερος ανταγωνισμός. Η έναρξη της απελευθέρωση της αγοράς θα γινόταν τμηματικά και θα ξεκινούσε πρώτα από τους μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές και τους παραγωγούς ηλεκτρικής ενέργειας και στην συνέχεια για τους μικρούς καταναλωτές (πχ. Οικιακά).[74] Το 1995 συστήθηκαν από την ΔΕΠΑ τρεις Θυγατρικές εταιρείες Διανομής Φυσικού Αερίου , η πρώτη στη Αθήνα η δεύτερη στη Θεσσαλονίκη και η τρίτη στη Θεσσαλία. Αυτές οι εταιρείες ανέλαβαν την κατασκευή του δικτύου διάνους φυσικού αερίου και στη συνέχεια προχώρησαν με τη σύσταση Εταιρειών Παροχής Φυσικού Αερίου (ΕΠΑ) σε συνεργασία με κάποιες αλλοδαπές εταιρείες του κλάδου οι οποίες έχουν ως αντικείμενο την εμπορία του φυσικού αερίου για οικιακή και βιομηχανική κατανάλωση.

Επίσης αναπτύχθηκε ενδιαφέρον όσον αφορά την χερσαία σύνδεση του δικτύου του φυσικού αερίου το οποίο ενώνει την Ελλάδα με άλλα κράτη-εξαγωγείς. Αυτό το ενδεχόμενο θα μμείωνε την εξάρτηση της Ελλάδας και της Ευρώπης γενικότερα από τη Ρωσία ως το μοναδικό μεγάλο προμηθευτή και με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να

[74] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Greece, σ. 3

διαπραγματευτεί καλύτερες τιμές αγοράς φυσικού αερίου με περισσότερους προμηθευτές. Παράλληλα η Ελλάδα θα βρισκόταν σε κομβικό σημείο αφού θα γινόταν μμεταφορά της ενέργειας από τον Καύκασο, την Κεντρική Ασία και τη Μέση Ανατολή προς την Ευρώπη.

Η σύνδεση του Ελληνικού δικτύου με το δίκτυο του Αζερμπαϊτζάν, του Ιράν, του Τουρκμενιστάν και του Καζαχστάν είχε ως προϋπόθεση την σύνδεση και με το Τουρκικό δίκτυο, πράγμα το οποίο ήταν ακατόρθωτο καθότι οι σχέσεις μεταξύ των δυο χωρών ήταν ιδιαίτερα προβληματικές. Από το 1999 οι σχέσεις των δυο χωρών άρχισαν σταδιακά να εξομαλύνονται και διανοίχθηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα για ελληνοτουρκική συνεργασία στο θέμα της ενέργειας. Ήταν φανερή τόσο η γεωπολιτική όσο και οικονομική σημασία αυτών των σχεδίων καθώς η Ελλάδα θα έμπαινε για πρώτη φορά στον κατάλογο με τις χώρες - κόμβους μεταφοράς ενέργεια, ακόμη η Ελλάδα με αυτό τον τρόπο αποκτούσε πιο εύκολη διέλευση στην διεθνή αγορά φυσικού αερίου, καθώς και σταθερό εισόδημα από τα τέλη διέλευσης φυσικού αερίου προς τις άλλες γειτονικές χώρες.

Εικόνα 9. Το Δίκτυο Αγωγών Φυσικού Αερίου και πετρελαίου της Τουρκίας (http://www.katohika.gr)

4.3. Συμπέρασμα

Πέραν όλων των πιο πάνω αυτό το έργο ήταν σύμφωνο με την απόφαση της Ευρωπαϊκής Ενώσεως η οποία ήταν να κατασκευάσει ένα Νοτιοευρωπαϊκό Δίκτυο Φυσικού Αερίου (South European Gas Ring-SEGR) ο οποίος συμπλήρωνε τον κατασκευαζόμενο Αγωγό Φυσικού Αερίου του Νοτίου Καυκάσου (South Caucasus Pipeline-SCP), ο οποίος θα ενώσει το Μπακού μέσω της Τιφλίδας με την πόλη

Ερζερούμμ στην Ανατολική Τουρκία και θα γίνει εφικτή η εξαγωγή φυσικού αερίου από το αζερικό κοίτασμα Shah Deniz. Αυτός ο αγωγός αρχικά θα είχε δυναμικότητα μεταφοράς 3,5 δισεκατομμυρίων κ.μ. φυσικού αερίου και τελική 11,5 δισεκατομμυρίων κ.μ. φυσικού αερίου, γι' αυτό το λόγο θα μμπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την εξαγωγή αζερικού φυσικού αερίου όχι μόνο προς την Τουρκία, αλλά και προς την Ελλάδα και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες με την ολοκλήρωση της σύνδεσης του δικτύου φυσικού αερίου της Ελλάδος, Τουρκίας και Ιταλίας.[75] Επιπλέον τα Τουρκικά δίκτυα φυσικού αερίου και τα δίκτυα του Ιράν ήταν ήδη συνδεδεμένα από το 2001, ως εκ τούτου το Ιράν και τα άλλα κράτη ήταν συνδεδεμένα με το δίκτυο φυσικού αερίου της χώρας θα μπορούσαν και τα ίδια να εξαγάγουν φυσικό αέριο προς την Ευρώπη.

Έτσι αυτός ο συνδυασμούς αυτών των δύο έργων θα μετέτρεπε την Ελλάδα σε κόμβο μεταφοράς φυσικού αερίου από τον Καύκασο την Κεντρική Ασία και την Μέση Ανατολή στην Ευρώπη ενώ προηγουμένως η Ελλάδα ήταν ένας τερματικός προορισμός περιορισμένης σημασίας.[76]

[75] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey (Washington DC: US Department of Energy, 2006b), σ. 8

[76] Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Greece, σ. 4

4ο Κεφάλαιο

Ο Αγωγός Σύνδεσης των Δικτύων Ελλάδος, Τουρκίας και Ιταλίας (Turkey-Greece-Italy Interconnector-TGI)

5.1. Εισαγωγή

Με την υπογραφή Μνημονίου Συνεργασίας[77] και Κοινής Διακήρυξης (Common Declaration) την 28η Μαρτίου 2002 μεταξύ της ΔΕΠΑ και της τουρκικής εταιρείας BOTAŞ [78] έγινε το πρώτο βήμα για την κατασκευή του ελληνοτουρκικού αγωγού φυσικού αερίου. Στόχος της συνεργασίας ορίστηκε η περαιτέρω προώθηση της διασύνδεσης διαφόρων χωρών εξαγωγέων φυσικού αερίου[79] με τις χώρες της Ευρώπης. Συμφωνήθηκε επίσης η κατασκευή ενός αγωγού ο οποίος θα ήταν μήκους 285 χιλιομέτρων και θα ξεκινούσε από το Μιχαλίτσι (Karacabey) της Βιθυνίας στην βορειοδυτική Τουρκία μέχρι την Κομοτηνή. Από τα 285 χιλιόμετρα του αγωγού, τα 200 χιλιόμετρα θα κατασκευάζονταν σε τουρκικό εδάφους, από το Μιχαλίτσι έως τα Κύψελα (İpsala) της Ανατολικής Θράκης, ενώ 85 χιλιόμετρα θα κατασκευάζονταν επί ελληνικού εδάφους από τους Κήπους του Έβρου έως την Κομοτηνή. Ο αγωγός αυτός θα μετέφερε από 0,75 δισεκατομμύρια κ.μ. και θα έφθανε μέχρι το 2012 στα 12 δισεκατομμύρια κ.μ. Από αυτά τα 3 δισεκατομμύρια κ.μ. θα καταναλώνονταν από την Ελλάδα, ενώ η υπόλοιπη ποσότητα θα προωθήτο στην Ιταλία.

5.2. Συμφωνία Ελλάδας – Τουρκίας μνημόνιο συνεργασίας

Τα κείμενα που συμφωνήθηκαν ήταν τα ακόλουθα και προέβλεπαν τα εξείς:

> «1) Την εξειδίκευση των τεχνικών και οικονομικών αρχών με βάση τις οποίες θα προωθείτο από τα δύο μέρη το έργο διασύνδεσης Ελλάδας- Τουρκίας.
>
> 2) Την έναρξη διαπραγματεύσεων μεταξύ των δύο εταιρειών για την προμήθεια από την ΔΕΠΑ μίας αρχικής ποσότητας φυσικού αερίου της τάξης των 500 εκατομμυρίων κ.μ. το χρόνο, με χρονικό στόχο για την έναρξη της παραλαβής το 2005, οπότε και τα μέρη εκτιμούσαν την έναρξη λειτουργίας της διασύνδεσης.

[77] Memorandum of Understanding- MOU
[78] Boru Hatları ile Petrol Taşımacılığı Anonim Şirketi
[79] περιοχή της Κασπίας, Μέση Ανατολή

3) Τη λήψη όλων των μέτρων από τις δύο πλευρές προκειμένου να διευκολυνθεί η διαμετακόμιση του Φυσικού Αερίου.»[80]

Η Διακρατική Συμφωνία μεταξύ των δυο κυβερνήσεων Ελλάδας – Τουρκίας επιβεβαιώθηκε με την υπεγράφη της στις 23 Φεβρουαρίου 2003, για την προώθηση του έργου. Επίσης τον Δεκέμβριο του 2003 υπογράφηκε η 15ετής σύμβαση για την προμήθεια φυσικού αερίου για 750 εκατομμύρια κ.μ. το χρόνο. Τον Δεκέμβριο 2003 υπεγράφη 15ετής σύμβαση προμήθειας αερίου για 750 εκατομμύρια κ.μ. το χρόνο. Τον Ιούλιο του 2005 έγιναν τα εγκαίνια της κατασκευής του αγωγού στην παρουσία των πρωθυπουργών των δύο χωρών Κωνσταντίνου Καραμανλή και Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.[81] Η κατασκευή του ελληνοτουρκικού αγωγού ξεκίνησε το 2005 και ολοκληρώθηκε το 2007 όπου τέθηκε σε ισχύ η λειτουργία του.

5.3.Αγωγός Ελλάδας - Ιταλίας

Όταν ανακοινώθηκε η κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού σύνδεσης των δικτύων φυσικού αερίου Ιταλίας και Ελλάδος την 31η Ιουλίου 2002 υπογράφηκε το Μνημόνιο Κατανοήσεως, Το έργο σύνδεσης των δικτύων Ελλάδος και Τουρκίας απέκτησε ακόμη μεγαλύτερη σημασία[82] μεταξύ της ΔΕΠΑ και της Edison, της μεγαλύτερης ιδιωτικής εταιρείας φυσικού αερίου και ηλεκτροπαραγωγής της Ιταλίας και δεύτερης μεγαλύτερης στην χώρα μετά την ΕΝΙ, στο οποίο επιβεβαιώθηκε η ενεργός συμμετοχή της Edison στο έργο μεταφοράς Φυσικού Αερίου από την Κεντρική Ασία στη Δυτική Ευρώπη μέσω Τουρκίας - Ελλάδας- Ιταλίας. Ειδικότερα το Μνημόνιο προέβλεπε:

«Α) Τη συνεργασία των δύο εταιρειών για την πραγματοποίηση προκαταρκτικών μελετών προσδιορισμού των βασικών οικονομικών και τεχνικών παραμέτρων του έργου.

Β) Εφόσον τα αποτελέσματα θεωρηθούν ικανοποιητικά, τα δύο μέρη θα προχωρήσουν σε λεπτομερή μελέτη σκοπιμότητας. Η μελέτη θα ολοκληρωθεί μέχρι τα μέσα του 2003.

Γ) Οι δύο εταιρείες θα αξιολογήσουν τη δυνατότητα συνεργασίας σε έργα κοινού ενδιαφέροντος όπως το LNG (Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο).

[80] DEPA [ΔΕΠΑ], Μνημόνιο Συνεργασίας με την Τουρκική BOTAŞ Athens, 2007c), available from http://www.depa.gr/gr/l1a.html.

[81] Yorgo Kirbaki, "Doğalgazla Perçinlenen Dostluk", Radikal, 4/7/2005
[82] Memorandum of Understanding-MOU

Δ) Οι δύο εταιρείες θα καλέσουν την Τουρκική BOTAS να μετάσχει στις κοινές δραστηριότητες, ενώ θα αποφασίσουν από κοινού για τη συμμετοχή και άλλων εταίρων, περιλαμβανομένων και παραγωγών Φυσικού Αερίου.»[83]

Εικόνα 10. Το Σχέδιο Κατασκευής του Αγωγού Turkey-Greece-Italy Interconnector- TGI.
http://www.edison.com

Στα πλαίσια αυτής της συνεργασίας πραγματοποιήθηκε η διασύνδεση Ελλάδας - Ιταλίας, η οποία ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο 2003. Αποφασίστηκε η εκπόνηση μελέτης σκοπιμότητας με τη συμμετοχή τεχνικού συμβούλου και χρηματοπιστωτικού οργανισμού, η οποία θα ολοκληρωνόταν εντός του 2004, λόγω των θετικών συμπερασμάτων της. Η ΔΕΠΑ το 2005 υπέγραψε σύμβαση με την Edison για την κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου[84], μήκους 130 μιλίων (209 χιλιομέτρων) ο οποίος θα διέσχιζε το Ιόνιο Πέλαγος και θα συνδέσει τον Σταυρολιμένα Θεσπρωτίας με την πόλη του Οτράντο στην Απουλία.

5.4. Συμφωνία Ελλάδας – Τουρκίας - Ιταλίας

Η διακρατική σύμβαση μεταξύ Ελλάδος, Τουρκίας και Ιταλίας υπεγράφη στις 26 Ιουλίου 2007 στην Ρώμη. Η κατασκευή του αγωγού υπολογίζεται να ξεκινήσει το 2010 και να ολοκληρωθεί έως το 2012 και θα έχει δυναμικότητα μεταφοράς μέχρι 10,5 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου. Το έργο θα χρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Διευρωπαϊκών Δικτύων[85]. Με αυτόν τον τρόπο το έργο σύνδεσης των δικτύων φυσικού αερίου Ελλάδος –Τουρκίας έχει διευρωπαϊκό χαρακτήρα αφού θα επεκταθεί προς την Ιταλία.[86] Τον Ιούνιο του 2008 η ΔΕΠΑ και η Edison ανακοίνωσαν την ίδρυση της κοινοπραξίας IGI Poseidon SA, η οποία θα αναλάμβανε την κατασκευή του ελληνοϊταλικού υποθαλασσίου τμήματος του αγωγού. Η κατασκευή του αγωγού θα είχε μήκος 212 χιλιομέτρα και κόστους περίπου 500 εκατομμυρίων ευρώ, θα ξεκινούσε το 2008 και η αποπεράτωση του έργου θα γινόταν το 2012.

[83]DEPA [ΔΕΠΑ], Διασύνδεση με Ιταλία Athens, 2007a), available from http://www.depa.gr/gr/l1b.html

[84] Poseidon Pipeline
[85] Trans- European Networks-TEN
[86] BOTAŞ, Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Ankara, 2007), available from http://www.botas.gov.tr/projeler/tumprojeler/yunanistan.asp

Η ΔΕΠΑ προέβη επίσης σε διερευνητικές επαφές και διαπραγματεύσεις με εταιρείες χωρών οι οποίες θα μπορούσαν να εξαγάγουν φυσικό αέριο μέσω του νέου αγωγού. Στις 13ης Μαρτίου 2002 υπογράφηκε το Μνημόνιο Κατανοήσεως μεταξύ της ΔΕΠΑ και της Ιρανικής κρατικής εταιρείας εμπορίας φυσικού αερίου NIOC. Στο Μνημόνιο προβλεπόταν η εξέταση των δυνατοτήτων μεταφοράς αερίου από το Ιράν προς την ευρωπαϊκή αγορά μέσω του αγωγού Ελλάδος-Τουρκίας και η μεταφορά υγροποιημένου φυσικού αερίου από εγκαταστάσεις που θα κατασκευάζονταν για την υγροποίηση του αερίου στο Ιράν.

5.5. Συμφωνία ΔΕΠΑ - SOCAR

Στις 23ης Απριλίου του 2002 υπογράφηκε κοινή δήλωση από τη ΔΕΠΑ και την Κρατική Επιχείρηση Ενέργειας του Αζερμπαϊτζάν SOCAR, σύμφωνα με την οποία οι δύο εταιρείες συμφώνησαν:

«α) Να εκτιμήσουν τους όρους, τις προϋποθέσεις και τις άλλες συνθήκες αγοράς του φυσικού αερίου, που θα μεταφέρεται μέσω του αγωγού με ανταγωνιστικούς όρους από το Αζερμπαϊτζάν στην Ελλάδα μέσω Τουρκίας.

β) Να προωθήσουν πωλήσεις φυσικού αερίου από το Αζερμπαϊτζάν προς τις περιοχές της Ευρώπης και των Βαλκανίων, transit μέσω Τουρκίας και Ελλάδας.

γ) Να πραγματοποιήσουν από κοινού εκτιμήσεις αγοράς και τις αναγκαίες μελέτες σκοπιμότητας σχετικά με τη ζήτηση φυσικού αερίου.

δ) Να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα, για να διευκολύνουν τη διέλευση αερίου transit από την περιοχή της Κασπίας προς την Ευρώπη και τα Βαλκάνια, μέσω της ελληνοτουρκικής διασύνδεσης.»[87]

5.6. Πρωτόκολλο συνεργασίας BOTAŞ και ΔΕΠΑ

Η BOTAŞ και η ΔΕΠΑ υπέγραψαν επίσης από κοινού το πρωτόκολλο συνεργασίας με τις δημόσιες εταιρείες αερίου των κρατών των Δυτικών Βαλκανίων (MAKPETROL (FYROM), Υπουργείο Βιομηχανίας και Ενέργειας (Αλβανία), NIS-GAS (Σερβία), PLINACRO (Κροατία), GEOPLIN (Σλοβενία) και BH-GAS (Βοσνία-Ερζεγοβίνη). Σύμφωνα με αυτό, τα συμβαλλόμενα μέρη αποφάσισαν να διεξάγουν κοινή μελέτη και διερεύνηση των δυνατοτήτων της μεταφοράς φυσικού αερίου από την περιοχή της

[87] DEPA [ΔΕΠΑ], Κοινή Δήλωση ΔΕΠΑ-SOCAR Athens, 2007b), available from http://www.depa.gr/gr/l1d.html

Μέσης Ανατολής και της Κασπίας δια μέσω των περιοχών ενδιαφέροντος τους με βάση τα οικονομικά τους συμφέροντα.[88]

5.7. Το πολιτικό παιχνίδι των ΗΠΑ

Οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδιαφέρθηκαν για τον ελληνοτουρκικό αγωγό φυσικού αερίου αφού ο αγωγός αυτός θα είχε πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά φυσικού αερίου την οποία εξασφάλιζε ο αγωγός αυτός για κράτη, όπως το Αζερμπαϊτζάν, το Τουρκμενιστάν και το Ιράν και επηρέαζε τα οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα στων Ηνωμένων Πολιτειών. Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπαθούσαν να ενισχύσουν την επιρροή τους προς τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας, παράλληλα προσπαθούσε να μειώσει τον παραδοσιακό ρόλο της Ρωσίας στην περιοχή. Το ενδιαφέρον των ΗΠΑ από την μια αυξήθηκε λόγω των προσδοκιών για την ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή της Κασπίας Θάλασσας και από την άλλη όξυναν τον ανταγωνισμό μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας. Η απόκτηση πρόσβασης στις διεθνείς αγορές υδρογονανθράκων προϋπέθετε την δημιουργία δικτύου αγωγών, είτε μέσω της Ρωσίας, είτε μέσω της Υπερκαυκασίας και της Τουρκίας. Η διοχέτευση των υδρογονανθράκων μέσω της Ρωσσία θα παρείχε τεράστιο πλεονέκτημα στην Ρωσία για την προώθηση των πολιτικών και οικονομικών της στόχων, οι Ηνωμένες Πολιτείες προώθησαν την κατασκευή ενός αγωγού ο οποίος θα περνούσε μέσω του Αζερμπαϊτζάν της Γεωργίας και της Τουρκίας και θα μετέφερε φυσικό αέριο και αργό πετρέλαιο.

Ο πετρελαιαγωγός Μπακού-Τιφλίδας-Τζεϊχάν (Baku-Tbilisi-Ceyhan-BTC) και ο Αγωγός Φυσικού Αερίου του Νοτίου Καυκάσου (South Caucasus Pipeline-SCP) εξασφάλιζαν την εξαγωγή αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου χωρίς να διέρχονται από ρωσικό έδαφος. Η κατασκευή των δύο αγωγών υποστηρίχθηκε από την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών και αμερικανικές εταιρείες παρά το πολύ υψηλό οικονομικό κόστος και την πολιτική αστάθεια της περιοχής. Υπήρχε λόγος να κινήσει το ενδιαφέρον των Ηνωμένων Πολιτειών η κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου Τουρκίας-Ελλάδος-Ιταλίας, καθώς αποτελούσε την συνέχεια του Αγωγού του Νοτίου Καυκάσου και εξασφάλιζε την εξαγωγή αζερικού φυσικού αερίου στην Δυτική Ευρώπη χωρίς να περάσει από ρωσικό έδαφος.[89]

---

[88] DEPA [ΔΕΠΑ], Ο Διεθνής Ρόλος της ΔΕΠΑ Athens, 2007d), available from http://www.depa.gr/gr/frames.html

[89] (Zeyno Baran and Robert A. Smith, "The Energy Dimension in American Policy Towards the Black Sea Region", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007), σελ. 269-71)

Δεδομένου του περιορισμένου μεγέθους του αγωγού Ελλάδας- Τουρκίας -Ιταλίας η αμερικανική διπλωματία σκόπευε να παραμείνει η χωρητικότητα του αγωγού διαθέσιμη για τα κράτη-συμμάχους της στην περιοχή. Με αυτό τον τρόπο θα αντιδρούσε έντονα σε οποιαδήποτε ρωσική προσπάθεια για να αποκλείσει την πρόσβαση άλλων κρατών στον αγωγό εξαγοράζοντας την εταιρεία στην οποία θα ανήκει ο αγωγός και την χωρητικότητα του αγωγού για την εξαγωγή ρωσικού αερίου προς την Ευρωπαϊκή Αγορά από το νοτιοευρωπαϊκό δίκτυο αγωγών φυσικού αερίου.[90]

Κατά την επίσκεψη της Αμερικανίδας Υπουργού Εξωτερικών Κοντολίζα Ράις στην Αθήνα τον Απρίλιο του 2006 εκφράσθηκε αυτή η θέση στο ανώτατο διπλωματικό επίπεδο. Ωστόσο οι πρόσφατες συμφωνίες της Ρωσίας μαζί με το Καζαχστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν για την κατασκευή νέων αγωγών φυσικού αερίου, και τη συντήρηση των παλαιών, τη χρήση του ρωσικού δικτύου για την εξαγωγή του φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά έδειξαν ότι οι προσπάθειες των Ηνωμένων Πολιτειών να ανταγωνισθούν την πολιτική επιρροή της Ρωσίας είχαν περιορισμένη μόνον επιτυχία.[91] Η αμερικανική διπλωματία ταυτόχρονα ενδιαφερόταν να αποκλείσει την χρήση του νέου αγωγού για την εξαγωγή ιρανικού φυσικού αερίου προς την ευρωπαϊκή αγορά. Και ενώ οι σχέσεις μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ιράν ήταν πολύ καλές από την εποχή της Ισλαμικής Επανάστασης του 1979, η κατάσταση άρχισε να χειροτερεύει μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Παρά την συνεργασία που είχαν αρχικά τα δύο κράτη στον πόλεμο στο Αφγανιστάν, η κυβέρνηση Μπους συμπεριέλαβε το Ιράν στον «Άξονα του Κακού» από τον Πρόεδρο Τζορτζ Μπους και την εκλογή του Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ στην προεδρία του Ιράν. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 είχε εγκριθεί από το Κογκρέσο νόμος για την επιβολή κυρώσεων σε όσες εταιρείες ανέπτυσσαν οικονομική δραστηριότητα στο Ιράν έτσι ήταν λογικό να αντιδράσει η αμερικανική διπλωματία στην πιθανή διευκόλυνση των εξαγωγών ιρανικού φυσικού αερίου προς την ευρωπαϊκή αγορά μέσω του ελληνοτουρκικού αγωγού φυσικού αερίου. Την κατάσταση περιέπλεκε πιο πολύ η σύνδεση των δικτύων φυσικού αερίου του Ιράν μαζί με το Τουρκμενιστάν. Τα σχέδια για

[90] A. G. Christodoulakis, "Το Παιχνίδι Των Ρώσων με το Αέριο [Russians' Game with Natural Gas]", Το Βήμα [To Vima], 5/2/2006).

[91] (Kerin Hope, "Rice to Pressure Greece to Reject Gazprom Proposal", Financial Times, 24/4/2006. 73 İlyas Kamalov, Avrasya'daki Enerji Oyunları ve Türkiye (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM): Ankara, 2007a), available from http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1616&kat1=11&kat2= [posted on 15/5/2007])

την κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού φυσικού αερίου κάτω από την Κασπία Θάλασσα (Transcaspian Pipeline) ο οποίος θα συνέδεε τα δίκτυα του Αζερμπαϊτζάν και του Τουρκμενιστάν δεν είχαν αποτελέσματα, και η πρόσβαση στο δίκτυο της Τουρκίας μέσω του δικτύου του Ιράν παρέμεινε ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο το Τουρκμενιστάν θα μπορούσε να εξαγάγει φυσικό αέριο προς την Ευρώπη χωρίς να χρησιμοποιήσει το ρωσικό δίκτυο.

Αξίζει να σημειωθεί ότι δεδομένης της πολιτικής βούλησης να παραμείνει η χωρητικότητα του ελληνοτουρκικού αγωγού διαθέσιμη σε εξαγωγείς φυσικού αερίου άλλους από την Ρωσία, η ίδια επεδίωξε την συμμετοχή της στο Νοτιοευρωπαϊκό Δίκτυο Φυσικού Αερίου. Σύμφωνα με την Βαλκανική Σύνοδο Κορυφής για Θέματα Ενέργειας η οποία έγινε στο Ζάγκρεμπ την 24η Ιουνίου 2007, ο Πρόεδρος της Ρωσίας Βλαντίμιρ Πούτιν ανακοίνωσε την κατασκευή επιπρόσθετου αγωγού φυσικού αερίου με την ονομασία ‘’Νότιο Ρεύμα’’ (South Stream).[92] Αυτός ο αγωγός θα εφοδίαζε με ρωσικό φυσικό αέριο την Ιταλία μέσω της Βουλγαρίας και της Ελλάδας. Έγιναν σχετικές ανακοινώσεις από διάφορους ηγέτες όπως της Ρωσίας, της Βουλγαρίας και της Ελλάδας στις 25 Ιουνίου 2007 στο περιθώριο της Συνόδου Κορυφής του Συμβουλίου Οικονομικής Συνεργασίας του Εύξεινου Πόντου (Black Sea Cooperation Council-BSEC).Η κατασκευή ενός αγωγού παράλληλου προς τον υπάρχοντα αγωγό μεταφοράς ρωσικού φυσικού αερίου μέσω της Βουλγαρίας είχε σκοπό την τροφοδοσία της ελληνικής και βουλγαρικής αγοράς φυσικού αερίου καθώς επίσης και τη μεταφορά ρωσικού αερίου προς την ιταλική και δυτικοευρωπαϊκή αγορά.

Η υπογραφή συμφωνίας μεταξύ της ρωσικής εταιρείας Gazprom μαζί με την ENI, την μμεγαλύτερη ιταλική εταιρεία στον χώρο της ενέργειας έπαιξε καταλυτικό ρόλο. Σύμφωνα με τη συμφωνία αυτήν έπρεπε να κατασκευαστεί ένας νέος αγωγός φυσικού αερίου με την ονομασία ‘’Νότιο Ρεύμα’’ (South Stream), ο οποίος είχε δυνατότητα να μεταφέρει 30 δισεκατομμυρίων κ.μ. φυσικού αερίου το χρόνο, και ο οποίος θα μετέφερε ρωσικό φυσικό αέριο και φυσικό αέριο σε χώρες της πρώην σοβιετικής ένωσης οι οποίες χρησιμοποιούσαν το ρωσικό δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου από την Ρωσία στη Βουλγαρία. Ο πετρελαιαγωγός θα διέσχιζε υποθαλάσσιος και για περίπου 900 χιλιόμετρα τον Εύξεινο Πόντο και θα έφτανε σε βάθος 2.000 μέτρων μέχρι την Βουλγαρία από το

[92] Kamil Ağacan, Karadeniz Ekonomik İşbirliği İstanbul Zirvesi (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM): Ankara, 2007),availablefromhttp://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1680&kat1=11&kat2 [posted on 29/6/2007]

σταθμό συμπίεσης Μπερεγκόβαγια προς την νότια Ρωσία, όπου σε αυτό το σημείο ο αγωγός θα διαιρείτο σε δύο μέρη. Το βόρειο σκέλος θα διέσχιζε και θα τροφοδοτούσε τη Σλοβενία, τη Ρουμανία, Ουγγαρία, και τη βόρεια Ιταλία, με πιθανότητα διακλάδωσης προς την Αυστρία, ενώ το νότιο σκέλος την Ελλάδα και από εκεί θα ενωνόταν υποθαλάσσια με τη νότιο Ιταλία.[93]

Η εφαρμογή αυτού του πλάνου θα είχε ως αποτέλεσμα τη μμείωση της σημασίας της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας (τον ίδιο σκοπό είχε και η κατασκευή του Αγωγού Φυσικού Αερίου της Βαλτικής[94]**,** ο οποίος θα συνέδεε την Ρωσία υποθαλάσσιος απευθείας μ ε την Γερμανία. Έτσι παρακάμπτονταν η Ουκρανία, η Λευκορωσία αλλά και η Πολωνία)**.** και την αύξηση της σημασίας της Βουλγαρίας και της Ελλάδος ως κρατών - κόμβων στην εξαγωγή ρωσικού φυσικού αερίου, ενώ παρακαμπτόταν πλήρως η Τουρκία. Από την άλλη δεν έπαιξε ρόλο στη μείωση της ενεργειακής εξαρτήσεως των κρατών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως από την Ρωσία.[95]

5.8. Συμπέρασμα

Για τον πιο πάνω λόγο, παρά την δημοσίευση της κατασκευής του αγωγού αυτού, ο αγωγός Τουρκίας- Ελλάδος-Ιταλίας διατηρούσε την στρατηγική και γεωπολιτική του σημασία για την διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, η ολοκλήρωση του ελληνοτουρκικού τμήματος του αγωγού και η σύγκλιση της κοινοπραξίας για την κατασκευή του ελληνοϊταλικού τμήματος ενίσχυσε δικαιολογημένα την θετική πρόβλεψη για την έγκαιρη αποπεράτωση του συνόλου του έργου, η εξασφάλιση της αναγκαίας ποσότητος φυσικού αερίου εκκρεμούσε. Το σχετικά μικρό έργο, ωστόσο, ευκόλυνε την υπόθεση και την δέσμευση της σχετικής ποσότητος.

[93] Vladimir Socor, "South Stream: Gazprom's New Mega Project", Eurasia Daily, 25/6/2007.

[94] Transbaltic Pipeline

[95] İlyas Kamalov, Rusya'nın Enerji Politikasının Gölgesinde Geçen KEİ Zirvesi (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM): Ankara, 2007b), available from http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1678&kat1=60&kat2= [posted on 24/6/2007]

5^{Ο} Κεφάλαιο:

Άλλοι Σχεδιαζόμενοι Αγωγοί Φυσικού Αερίου στην Νοτιοανατολική Ευρώπη

6.1. Εισαγωγή

Η πρωτόγνωρη αύξηση στις τιμές των καυσίμων και των άλλων πηγών ενέργειας κατά το έτος 2008 τόνισε την επιτακτική ανάγκη για εδραίωση της ευρωπαϊκής πολιτικής ενέργειας και της ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού. Η Ευρωπαϊκή Ένωση επηρεάζεται ευθέως από τις μεταβολές της διεθνούς αγοράς ενέργειας όντας ένας από τους πιο μεγάλους καταναλωτές και εισαγωγείς υδρογονανθράκων ανά το παγκόσμιο. Αυτό έθετε ως επιτακτική ανάγκη τη βελτίωση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής ενέργειας με σκοπό την βελτίωση της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας. Η εγγύηση μιας αδιάλειπτης παροχής ενέργειας, η οποία αυξανόταν αναλόγως σύμφωνα με τις ανάγκες της αυξανόμενης ζήτησης, καθώς και η διαφοροποίηση της προσφοράς ενέργειας ούτως ώστε να ελαχιστοποιηθεί η εξάρτηση από οποιοδήποτε μεγάλο εξαγωγέα ενέργειας όπως η Ρωσία. Αντίθετα με το αργό πετρέλαιο, το φυσικό αέριο απαιτεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και δέσμευση από τους παραγωγούς σε αντίθεση με τους καταναλωτές. Ενώ η τεχνολογία υγροποιήσεις του φυσικού αερίου έχει προχωρήσει και έχει εξασφαλίσει αυξανόμενη ευελιξία στην αγορά φυσικού αερίου, ο συντριπτικά μεγαλύτερος όγκος φυσικού αερίου εξακολουθεί να διακινείται με χερσαίους αγωγούς.

Οι προβλέψεις της Διεθνούς Υπηρεσίας Ενέργειας[96], για την ευρωπαϊκή ζήτηση φυσικού αερίου ήταν ότι αυτή θα αυξηθεί με ετήσιο ρυθμό 2,4% και θα ανέλθει σε 630 δισεκατομμύρια κ.μ. το 2030.[97]*)* Η κάλυψη της αυξανόμενης ζήτησης είναι δύσκολο να επιτευχθεί λαμβανομένου υπόψη και την προβλεπόμενη εξάντληση των αποθεμάτων φυσικού αερίου στην Βόρειο Θάλασσα, η οποία καλύπτει ένα τεράστιο μέρος των αναγκών φυσικού αερίου σήμερα. Η κρίση του Ιανουαρίου 2005 στις σχέσεις Ρωσίας - Ουκρανίας, ξεκίνησε από μια διαφωνία σχετικά με την τιμή του ρωσικού φυσικού αερίου και οδήγησε στη διακοπή της παροχής ρωσικού φυσικού αερίου στην Ουκρανία και Κεντρική Ευρώπη, έτσι λειτούργησε ως καταλύτης για πολλούς διπλωμάτες, πολιτικούς αναλυτές και μέσα μαζικής ενημέρωσης. Τα κράτη μέλη της Ε.Ε αντιλήφθηκαν ξεκάθαρα την εξάρτηση τους από την Ρωσία και επίσης κατάλαβαν ότι έπρεπε να πάρουν αυστηρά μέτρα για να μειωθεί η εξάρτηση τους από την ίδια.

[96] International Energy Agency-IEA

[97] John M. Roberts, "The Black Sea and European Energy Security", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007a), σ. 215

Η Ρωσία είχε αποδείξει ξεκάθαρα ότι μπορούσε να χρησιμοποιήσει όποτε ήθελε στο μέλλον την παροχή ενέργειας ως πολιτικό όπλο για να ασκεί πίεση και έλεγχο στα κράτη της Ε.Ε καθώς και στην Ουκρανία.[98] Και ενώ η Ρωσία παρέχει ήδη περίπου το ένα τέταρτο της καταναλωμένης ποσότητος φυσικού αερίου στην Ευρώπη, η ευρωπαϊκή αγορά έπρεπε να εξασφαλίσει επιπλέον ποσότητες φυσικού αερίου από εναλλακτικές αγορές ούτως ώστε εάν η Ρωσία διέκοπτε ξανά την παροχή φυσικού αερίου να μην επηρεαζόταν η Ευρωπαϊκή Αγορά[99].

Κάτω από αυτές τις συνθήκες η θέση της Νοτιοανατολικής Ευρώπης καθίσταται ιδιαίτερης σημασίας ως μια περιοχή κλειδί για την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια. Με την κατασκευή νέων αγωγών, οι οποίοι θα μμπορούσαν να τροφοδοτήσουν με επιπρόσθετες ποσότητες φυσικού αερίου από τρίτες χώρες και να μειώσουν την ευρωπαϊκή εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο, η περιοχή της Νοτιανατολικής Ευρώπης θα μετατρεπόταν σε σημείο κόμβο μεταφοράς φυσικού αερίου προς την Ευρώπη. Εκτός από τον αγωγό συνδέσης Τουρκίας-Ελλάδος-Ιταλίας (Turkey-Greece-Italy Interconnector-TGI) έγιναν προτάσεις για την κατασκεύη δύο επιπρόσθετα έργων κατασκευής αγωγών φυσικού αερίου. Η μία πρόταση αφορά τη μεταφορά μη ρωσικού αερίου, το οποίο θα προέρχεται από τις χώρες του Καυκάσου, της Κεντρικής Ασίας και της Μέσης Ανατολής προς την ευρωπαϊκή αγορά και η άλλη αφορά την μεταφορά ρωσικού φυσικού αερίου μέσω της κατασκευής ενός νέου αγωγού ο οποίος θα διασχίζει τον Εύξεινο Πόντο από την ανατολή προς τη δύση.

[98] Necdet Pamir, "The Black Sea: A Gateway to Energy Security and Diversification", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007), σ. 250).
[99] John M. Roberts, "The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues", Turkish Policy Quarterly, Vol. 3, no. 4 (2004), σελ. 19-20).

6.2. Ο Αγωγός Ναμπούκο (Nabucco)

6.2.1.Εισαγωγή

Ο αγωγός Nabucco μοιραζόταν την ίδια δικαιολογητική βάση με τον αγωγό συνδέσεως Τουρκίας-Ελλάδος-Ιταλίας και σχεδιάστηκε για να εξασφαλίσει την παροχή προς την ευρωπαϊκή αγορά επιπροσθέτων ποσοτήτων φυσικού αερίου το οποίο δεν θα προερχόταν από τη Ρωσία. Εντούτοις είχε σοβαρές διαφορές στο μέγεθος και στην προτεινόμενη διαδρομή.Το μήκος του ανερχόταν στα 2.050 μίλια (3.300 χιλιομέτρων) και το κόστος του στα 5,8 δισεκατομμυρίων δολάρια. Ο αγωγός αυτός είχε σχεδιασθεί για να μεταφέρει στην τελική του φάση περίπου 30 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου και ξεκινούσε από την πόλη Ερζερούμ της ανατολικής Τουρκίας, και διέσχιζε την Τουρκία, την Βουλγαρία, την Ρουμανία και την Ουγγαρία, πριν καταλήξει στον κόμβο φυσικού αερίου Μπαουμγκάρτεν στην Αυστρία. Η μισή από την χωρητικότητα του αγωγού είχε σχεδιαστεί για να εξυπηρετήσει τις αγορές των χωρών που διαπερνούσε ο αγωγός, ενώ η υπόλοιπη μισή θα έφθανε στην Αυστρία και θα εφοδίαζε την αγορά φυσικού αερίου της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης. Στο Ερζερούμ ο αγωγός θα συνδεόταν με τον Αγωγό του Νοτίου Καυκάσου[100] ο οποίος τροφοδοτεί την Τουρκία με αζερικό φυσικό αέριο, καθώς επίσης με τον αγωγό Ταυρίδος-Ερζερούμ ο οποίος χρησιμοποιείται για να εισάγεται ιρανικό φυσικού αερίου στην τουρκική αγορά.

6.2.2. Σημασία κατασκευής αγωγού Nabucco

Η κατασκευή του αγωγού Nabucco από την μια πλευρά επέτρεπε την πρόσβαση αζερικού και ιρανικού φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά και την άλλη, έδινε την ελπίδα ότι ο νέος αγωγός θα βοηθούσε στην εξαγωγή τουρκμενικού, καζακικού, ιρακινού και αιγυπτιακού φυσικού αερίου προς την ευρωπαϊκή αγορά. Με αυτό τον τρόπο θα μειωνόταν η εξάρτηση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου από τις ρωσικές εισαγωγές και θα έπαιζε καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη μίας ανταγωνιστικής αγοράς φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Τον Ιούνιο του 2004 ιδρύθηκε η Διεθνής Εταιρεία του Αγωγού Φυσικού Αερίου Nabucco[101] στην Βιέννη από την αυστριακή εταιρεία ενέργειας ÖMV, την ουγγρική MOL, την ρουμανική Transgaz, την βουλγαρική Bulgargaz και την τουρκική BOTAŞ. Το σχέδιο συμπεριλήφθηκε στο πρόγραμμα Διευρωπαϊκών Ενεργειακών Δικτύων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως. Οι Υπουργοί Ενέργειας της Αυστρίας, της Ουγγαρίας, της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας και της Τουρκίας και ο Επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ενώσεως υπεύθυνος για θέματα ενέργειας Άντρις Πήμπαλγκς υπέγραψαν

[100] South Caucasus Pipeline
[101] Nabucco Gas Pipeline International Company

τον Ιούνιο του 2006 μία κοινή διακήρυξη για την επιτάχυνση των εργασιών κατασκευής του αγωγού. Τον Φεβρουάριο του 2008, η γερμανική εταιρεία RWE έγινε συνεταίρος του έργου. Η κατασκευή του αγωγού υποστηριζόταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες οι οποίες είδαν συνέτειναν προς την οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών στον Καύκασο και την Κεντρική Ασία.

Εικόνα 11. Το Σχέδιο Κατασκευής του Αγωγού Nabucco (www.e-go.gr).

Το σχέδιο βρήκε πολλά εμπόδιο μέχρι το στάδιο της ολοκλήρωσης και η εξασφάλιση της ωριαίας ποσότητας φυσικού αερίου που ήταν αναγκαία για τη βιωσιμότητα του σχεδίου έγινε θέμα μείζονος σημασίας. Εξάλλου το Αζερμπαϊτζάν είχε δεσμευθεί να εξάγει φυσικού αερίου μέσω του αγωγού Nabucco και δεν ήταν αρκετό αυτό για την βιωσιμότητα του σχεδίου παρά το γεγονός ότι αυξανόταν με γρήγορους ρυθμούς η αζερική παραγωγή φυσικού αερίου καθώς επίσης ανακαλύφθηκαν νέα κοιτασμάτων φυσικού αερίου π.χ αυτό του Σαχ Ντενίζ, και έτσι το Αζερμπαϊτζάν δεν θα μπορούσε μόνο του να ανταπεξέλθει στις υπάρχουσες υποχρεώσεις του που προέκυπταν βάση της σύμβασης και να εφοδιάζει με όλη την ποσότητα φυσικού αερίου που ήταν αναγκαία για την εμπορική βιωσιμότητα του σχεδίου. Επιπλέον, η επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ του Ιράν και των Ηνωμένων Πολιτειών είχε αρνητικό αντίκτυπο στις ευρωιρανικές

σχέσεις. Αυτό έκανε δύσκολη την προοπτική της εξαγωγής ιρανικού φυσικού αερίου μέσω του Nabucco προς την ευρωπαϊκή αγορά.

Οι εξαγωγές ιρανικού φυσικού αερίου πλέον δεν μμπορούσαν να καταστήσουν δυνατή την εμπορική βιωσιμότητα του σχεδίου. Η μεταφορά φυσικού αερίου από το Τουρκμενιστάν ή το Καζακστάν είχε να αντιμετωπίσει τεχνικές, νομικές και πολιτικές δυσκολίες. Η απουσία απευθείας σύνδεσης των δικτύων φυσικού αερίου του Τουρκμενιστάν και του Αζερμπαϊτζάν κάτω από την Κασπία Θάλασσα συνδεόταν με την αντίδραση της Ρωσίας και του Ιράν, και των παράκτιων κρατών της Κασπίας, η οποία έγινε με νομικά και πολιτικά επιχειρήματα. Αυτό φανέρωνε ότι το Τουρκμενιστάν διέθετε μόνο περιορισμένες ποσότητες φυσικού αερίου στον αγωγό Nabucco μέσω της συνδέσεώς του με το ιρανικό δίκτυο φυσικού αερίου. Τον Απρίλιο του 2008 η διακήρυξη του Τουρκμενιστάν ότι θα δεσμεύσει 10 δισεκατομμύρια κ.μ. φυσικού αερίου για την ευρωπαϊκή αγορά ικανοποίησε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αν και δεν ξεκαθάρισε ο τρόπος με τον οποίο το Τουρκμενιστάν θα εξασφάλιζε αυτήν την ποσότητα και θα την προωθούσε στην Τουρκία.

Από την άλλη η Ρωσία εντατικοποίησε τις προσπάθειές της στο να εξασφαλίσει το μέγιστο δυνατό μερίδιο της παραγωγής τουρκμενικού φυσικού αερίου που προσφερόταν μεταξύ άλλων η βελτίωση των υποδομών αγωγών και τιμές οι οποίες θα ήταν ανταγωνιστικές στην αγορά, σκοπός της ήταν να αποτρέψει τις απευθείας συμφωνίες μεταξύ του Τουρκμενιστάν και των Ευρωπαίων εισαγωγέων φυσικού αερίου. Η στρατηγική της Gazprom, της ρωσικής εταιρείας που δεσπόζει στην παγκόσμια αγορά φυσικού αερίου, ανέφερε ότι από την συμφωνία που υπογράφηκε τον Απρίλιο του 2008 με την κυβέρνηση της Λιβύης για την ανάπτυξη των λιβυκών υποδομών εξορύξεως και εμπορίας φυσικού αερίου, ο στόχος της Gazprom ήταν να προμηθεύσει της ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας με λιβυκό φυσικό αέριο σε συνεργασία με την ιταλική εταιρεία ENI.

Αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον επαναπροσανατολισμό της κατεύθυνσης των εξαγωγών φυσικού αερίου από την ευρωπαϊκή προς την κινεζική αγορά, έδειξαν το Καζαχστάν και το Τουρκμενιστάν. Αυτές οι δύο χώρες προέβλεπαν στη μεγαλύτερη δυναμική ανάπτυξη της Κίνας. Από την άλλη η κατασκευή του υπεραραβικού αγωγού φυσικού αερίου από την Αίγυπτο στην Συρία μέσω Ιορδανίας και η προσδοκώμενη σύνδεσή του με το τουρκικό δίκτυο φυσικού αερίου το 2009 θα μπορούσε να εξασφαλίσει επιπρόσθετες ποσότητες για τον αγωγό Nabucco, η πολιτική αστάθεια στη Μέση Ανατολή αποτελούσε ένα επιπρόσθετο εμπόδιο. Το πολιτικό μέλλον του Ιράκ το οποίο δεν ήταν ξεκάθαρο, καθιστούσε επίσης αναξιόπιστες τις δεσμεύσεις για την

αποστολή 5 δισεκατομμυρίων κ.μ. ιρακινού φυσικού αερίου μέσω του αραβικού αγωγού και του αγωγού Nabucco προς την ευρωπαϊκή αγορά. Την στιγμή αυτή παράλληλα η δέσμευση της Αιγύπτου για να παρέχει φυσικό αέριο δεν μπορούσε να ξεπεράσει μία ποσότητα 2 δισεκατομμυρίων κ.μ. τον χρόνο.

Παρόλα τα προβλήματα που αφορούσαν την προσφορά ενέργειας, παρουσίαζε διάφορα προβλήματα και η πλευρά της ζήτησης φυσικού αερίου. Τα εμπόδια στην προσπάθεια εξασφάλισης αγοραστών για το φυσικό αέριο το οποίο θα μεταφερόταν μέσω του αγωγού Nabucco αποδείχθηκαν σοβαρότερα από αυτά που αναμένονταν. Η πρώτη σύμβαση για την προμήθεια φυσικού αερίου μέσω του αγωγού Nabucco υπογράφτηκε τον Ιούνιο του 2008. Παράλληλα με όλα τα πιο πάνω προβλήματα νομικά προβλήματα και διενέξεις περιέπλεξαν ακόμη περισσότερο την κατάσταση. Η επίμονη στάση της Τουρκίας για να μεταπωλεί το φυσικό αέριο το οποίο αγόρασε η ίδια μέσω του αγωγού Nabucco παρέβαινε τις αρχές της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας, όπως αυτές αναφέρονται μέσω του ευρωπαϊκού κεκτημένο και τη Συνθήκη Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Κοινότητος.

Την 25 Ιουνίου 2005 στην Αθήνα υπογράφηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα εννέα κράτη της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, η Συνθήκη η οποία είχε στόχο της να ενοποιήσει το σχετικό νομικό πλαίσιο στην Νοτιοανατολική Ευρώπη όσον αφορά το θέμα της ενέργειας στη βάση του ευρωπαϊκού κεκτημένου και της ίδρυσης μίας ενιαίας αγοράς ενέργειας στην περιοχή.[102] Όταν η Τουρκία αρνήθηκε να κυρώσει την Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Κοινότητα επιβάρυνε τη θέση της σε σχέση με την ομαλή διεξαγωγή του έργου για την κατασκευή και λειτουργία του αγωγού Nabucco. Παρόλο που το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον ήταν αυξημένο, τα διάφορα οικονομικά και πολιτικά προβλήματα δεν επέτρεψαν την έναρξη των εργασιών κατασκευής του πιο πάνω αγωγού. Η περιοδεία του Ευρωπαίου επιτρόπου Άντρις Πήμπαλγκς τον Νοέμβριο του 2008 στην Τουρκία, την Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν ήταν ενδεικτική του αυξημένου ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Ενώσης για το έργο, όσο και της δυσκολίας εξασφάλισης των αναγκαίων ποσοτήτων φυσικού αερίου για την βιωσιμότητα του έργου.[103]

[102] European Commission, Treaty Establishing the Energy Community of Southeastern Europe (Athens: European Commission, 2005)
[103] Kostis Geropoulos, "Piebalgs to Go on Nabucco Tour on November 5", New Europe, 29/10/2008.

6.3. Ο Αγωγός «Νότιο Ρεύμα» (South Stream)

6.3.1. Εισαγωγή

Ο αγωγός Νότιο Ρεύμα (South Stream), ήταν ο τρίτος αγωγός φυσικού αερίου ο οποίος σχεδιάστηκε και διασχίζει όλη την Νοτιοανατολική Ευρώπη και είναι ρωσικής επινόησης. Η Ρωσία αρχικά θεώρησε ότι τη Τουρκία θα μετατραπεί σε κόμβο των ρωσικών εξαγωγών φυσικού αερίου προς την ευρωπαϊκή αγορά. Το 2001 και το 2005 κατασκευάστηκε ο υποθαλάσσιος αγωγός φυσικού αερίου Blue Stream.Η κατασκευή ενός δευτέρου αγωγού, του Blue Stream II, η οποία θα κάλυπτε είτε την κάλυψη ενός σημαντικού μέρους της χωρητικότητας του αγωγού Nabucco με ρωσικό φυσικό αέριο, είτε την κατασκευή ενός αγωγού φυσικού αερίου παραλλήλου του Nabucco αλλά πλήρως ελεγχόμενου από την Ρωσία.[104]

6.3.2. Σημασία κατασκευής αγωγού «Νότιο Ρεύμα» (South Stream)

Η σημασία της κατασκευής του αγωγού αυτού ήταν μεγάλη καθώς η Ρωσία αποκλείστηκε από τον αγωγό Nabucco λόγω των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, καθώς αυτές οι δυο επιθυμούσαν να αυξήσουν την πρόσβαση σε μη ρωσικό φυσικό αέριο στην ευρωπαϊκή αγορά μέσω του συγκεκριμένου αγωγού. Αυτό διευκόλυνε το σχεδίου κατασκευής ενός αγωγού ο οποίος θα παρέκαμπτε την Τουρκία.

Το μνημόνιο συναντίληψης μεταξύ της ιταλικής εταιρείας ενέργειας ENI και της ρωσικής Gazprom υπογράφηκε την 23η Ιουνίου 2007 και είχε σκοπό την κατασκευή του αγωγού South Stream ο οποίος μπορούσε να μεταφέρει έως και 30 δισεκατομμυρίων κ.μ. τον χρόνο. Αυτός ο αγωγός θα άρχιζε από τον τερματικό σταθμό Μπερεγκόβαγια στη ρωσική ακτή του Ευξείνου Πόντου, θα διερχόταν για 900 χιλιόμετρα τον Εύξεινο Πόντο από την ανατολή προς τη δύση μέχρι να προσεγγίσει τη Βουλγαρία κοντά στην Βάρνα όπου εκεί θα έσπαγε σε δύο κλάδους. Ο βόρειος κλάδος θα διέσχιζε την Σερβία και την Ουγγαρία για να καταλήξει στην Αυστρία, ενώ ο νότιος κλάδος θα διέσχιζε την Ελλάδα και το Ιόνιο Πέλαγος για να καταλήξει στην Ιταλία. Η συμφωνία που αφορά αυτόν τον αγωγό υπογράφτηκε τον Απρίλιο του 2008 κατά την επίσκεψη του Πρωθυπουργού της Ελλάδος Κώστα Καραμανλή στην Μόσχα.

[104] Gareth Winrow, "Geopolitics and Energy Security in the Wider Black Sea Region", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007), σελ. 223-24

Όταν ανακοινώθηκε η κατασκευή του αγωγού South Stream η Ρωσίας είχε προβάδισμα στη Νοτιοανατολική Ευρώπη παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχαν εμπορικές εγγυήσεις στις τεχνικές δυσκολίες κατασκευής ενός αγωγού 900 χιλιομέτρων σε βάθος μεγαλύτερο των 2000 μέτρων, καθώς και το δυσανάλογο προς το προσδοκώμενο όφελος. Η Ρωσία ήθελε να δείξει την εμπορική βιωσιμότητας του αγωγού Nabucco. Η Gazprom η οποία ήταν ο μεγαλύτερος εξαγωγέας φυσικού αερίου, ήταν έτοιμη να εγγυηθεί την παροχή φυσικού αερίου στο σύνολο της χωρητικότητας του αγωγού και έτσι απέκτησε προβάδισμα έναντι των εταίρων του Nabucco στην αναζήτηση πιθανών αγοραστών φυσικού αερίου. Το γεγονός εναρμονιζόταν με τον ανταγωνισμό των ευρωρωσικών εμπορικών σχέσεων, οι οποίες ενισχύθηκαν περισσότερο όταν η Ρωσία αρνήθηκε να κυρώσει την Συνθήκη της Ενεργειακής Χάρτας, η οποία υπογράφηκε στην Λισσαβόνα τον Δεκέμβριο του 1994 τόσο από την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και από τα περισσότερα κράτη της Κεντρικής, Ανατολικής Ευρώπης και πρώην Σοβιετικής Ενώσεως. Η Συνθήκη είχε σκοπό να ενώσει τους τομείς της ενέργειας και να κάνει ελεύθερη την πρόσβαση στα εσωτερικά δίκτυα αγωγών των συμβαλλομένων μερών. Η Ρωσία δεν ήθελε να ρισκάρει να χάσει την προνομιούχα θέση που κατείχε μεταξύ των εξαγωγέων φυσικού αερίου στην Κεντρική Ασία και των εισαγωγέων στην Ευρώπη, λόγω του ότι θα είχαν ένα τεράστιο ποσό εσόδων από τις πωλήσεις.[105]

6.3.3. Συμπέρασμα

Η αύξηση της παραγωγής ρωσικού φυσικού αερίου μετά από προβλέψεις που έγιναν δεν είναι πολύ αισιόδοξες. Δεν είναι βέβαιο ότι το φυσικό αέριο το οποίο προορίζεται να διελεύσει μέσω του αγωγού South Stream θα είναι νέας παραγωγής ή αν απλώς θα ανακατευθυνθεί από τους παλαιούς χερσαίους αγωγούς φυσικού αερίου. Λόγω του ότι υπάρχουν σοβαρές ελλείψεις στον τομέα της εξόρυξης οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανακαλύψεις νέων κοιτασμάτων και αύξηση της παραγωγικότητας των υπαρχόντων ποσοτήτων θα μπορούσε να οδηγήσει σε περιορισμούς της Ρωσίας στο να αυξήσει την παραγωγή της και αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να προκύψουν σοβαρά προβλήματα στη ικανότητα της να ανταποκριθεί στις συμβατικές της υποχρεώσεις και στην ζήτηση φυσικού αερίου η οποία ήταν αυξημένη στην εσωτερική αγορά της χώρας, καθώς επίσης και στην αγορά της Άπω Ανατολής και της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία ήταν ο μεγαλύτερος πελάτης της Ρωσίας.

[105] Andrew Monaghan, "Russia's Energy Diplomacy: A Political Idea Lacking a Strategy?", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007), σελ. 283-84.

Εικόνα 12. Το Σχέδιο Κατασκευής του Αγωγού South Stream (www.eni.com)

Συμπέρασμα

Η κατασκευή των αγωγών φυσικού αερίου όπως ανέφερα πιο πάνω ήταν το αποτέλεσμα της εξασφάλισης επαρκών ποσοτήτων φυσικού αερίου για την αυξημένη ζήτησε ενέργειας στις χώρες της Ε.Ε καθώς επίσης και η πρόθεσης της Ε.Ε. για απεξάρτηση από την Ρωσία ως τον μοναδικό μεγάλο προμηθευτή φυσικού αερίου. Οι αγωγοί φυσικού αερίου που θα προμήθευαν όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια με φυσικό αέριο το οποίο δεν θα ήταν ρωσικής προέλευσης ήταν οι αγωγοί TGI Interconnector και Nabucco. Η κατασκευή αυτών των αγωγών είχε στόχο να μεταφέρει αζερικό, ιρανικού, τουρκμενικό, καζακικό, αιγυπτιακό και μεταγενέστερα ιρακινού φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή αγορά. Ο αγωγός TGI Interconnector είναι το μεγαλύτερο παράδειγμα της μεταβολής των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

Η κατασκευή του αγωγού South Stream η οποία ήταν ρωσικό σχέδιο και θα εφοδίαζε την Νοτιοανατολική Ευρώπη με φυσικό αέριο, αποτέλεσε μία στρατηγικής σημασίας κίνηση των Ρώσων για το παιχνίδι της ενέργειας στη Νοτιοανατολική Ευρώπης. Ο λόγος ήταν η Ρωσία να διατηρήσει τη δεσπόζουσα θέση της στον τομέα της ενέργειας στην Νοτιανατολική Ευρώπη καθώς η Ευρωπαϊκή αγορά ήταν ο πιο μεγάλος προμηθευτής της Ρωσίας. Για να καλυφθεί η αυξανόμενη ζήτηση φυσικού αερίου και να μειωθεί η ενεργειακή εξάρτηση από την Ρωσία, οι ευρωπαϊκές αρχές προσπαθούσαν να ενισχύσουν να των υλοποιήσουν τα σχέδια του εφοδιασμού τους με φυσικό αέριο, μέσω της κατασκευής των αγωγών Nabucco και TGI Interconnector. Το γεγονός αυτό μπορεί να συνοψιστεί μαζί με τη βελτίωση των ευρωπαϊκών σχέσεων της Ευρώπης με την Ρωσία, καθότι οι δύο στόχοι δεν είναι αντικρουόμενοι απαραίτητα.

Ο σχεδιασμός για την κατασκευή των τριών αγωγών φυσικού αερίου στην Νοτιοανατολική Ευρώπη τονίζει τη στρατηγική σημασία της περιοχής ως κόμβου μεταφοράς φυσικού αερίου στην Ευρώπη, επίσης τα τρία αυτά σχέδια έχουν ενισχύσει την περιφερειακή συνεργασία στην Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το σχέδιο κατασκευής του αγωγού TGI Interconnector κατάφερε να συμφωνηθεί λόγω της εκτεταμένης ελληνοτουρκικής οικονομικής συνεργασίας και αποτέλεσε την μεγαλύτερη μεταβολή των σχέσεων των δυο χωρών τα τελευταία χρόνια γιατί τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία γνώριζαν την σπουδαιότητα της στρατηγικής και οικονομικής σημασίας της κατασκευής αγωγών φυσικού αερίου στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, εντούτοις κυριαρχούσε το πνεύμα του ανταγωνισμού μεταξύ των δύο χωρών. Η Ελλάδα και η Τουρκία προωθούσαν η κάθε μία σχέδια αγωγών με τα οποία η μια παρέκαμπτε την άλλη. Η Ελλάδα παρουσίασε το σχέδιο κατασκευής ενός πετρελαιαγωγού ο οποίος θα

συνέδεε τη Βουλγαρία με τον Εύξεινο Πόντο και την Αλεξανδρούπολη με το Αιγαίο Πέλαγος. Αντίθετα η Τουρκία προσπαθούσε να προωθήσει την κατασκευή χερσαίου αγωγού μέσω του εδάφους της στην ανατολική Θράκη από την Μήδεια (Kıyıköy) στον Εύξεινο Πόντο στο İbrice στον κόλπο του Ξηρού (Saros Körfezi) στο Αιγαίο Πέλαγος. Χωρίς να εγκαταλείπονται τα έργα που εξαγγέλθηκαν, προωθήθηκαν και έργα τα ποία ήταν αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Η κατασκευή του αγωγού TGI Interconnector φανέρωσε πως οι δύο χώρες αντιλαμβάνονταν τα στρατηγικό τους ρόλο και αυτό οδηγούσε στην αλλαγή της μέχρι τώρα προσέγγισης των ελληνοτουρκικών σχέσεων στον οικονομικό τομέα.[106]

Η Τουρκία κατέχει ένα σπουδαίο ρόλο στον τομέα της ενέργειας και η ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση γίνεται ολοένα και πιο αισθητή. Η ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε παρουσιάζεται συνήθως ως μία εξέλιξη με σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις για την Ε.Ε.. Αν και η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο πιο μεγάλος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας, η ένταξη της Τουρκίας στην Ε.Ε. θεωρείται ως βάρος εκτός εάν υπολογιστεί ο τομέας της Ενέργειας καθότι η Ε.Ε θα αποκτήσει πρόσβαση σε αυξανόμενες ποσότητες φυσικού αερίου, καθώς και σε περισσότερους εξαγωγείς, ώστε να βελτιώσει την ασφάλεια του ενεργειακού της εφοδιασμού. Η άρνηση της Τουρκίας να κυρώσει τη Συνθήκη Ενεργειακής Κοινότητος για την Νοτιοανατολική Ευρώπη δεν αφήνει την Τουρκία να εξελιχθεί και να μπει στο παιχνίδι της ενεργειακής ασφαλείας της Ε.Ε.[107]

Η Τουρκία αρνείται να μπει στην Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Κοινότητα, και με αυτό τον τρόπο χάνει την ευκαιρία να συνεργαστεί με την Ευρώπη και να εξυπηρετήσει το ευρωπαϊκό συμφέρον την στιγμή που η ευρωπαϊκή ταυτότητα της Τουρκίας αμφισβητείται. Για την ικανοποίηση των αναγκών της αυξανόμενης ζήτησης φυσικού αέριου η Ευρώπη πρέπει να εκπληρώσει δυο στόχους, ο πρώτος είναι να μειώσει την τροφοδοσία φυσικού αερίου από τη Ρωσία για να μείωση την εξάρτηση της από αυτήν και από την άλλη να αυξήσει την τροφοδοσία φυσικού αερίου στην Ευρώπη μέσω άλλων προμηθευτών. Για την πραγματοποίηση του πρώτου στόχου, έγιναν σχέδια για την κατασκευή των αγωγών το TGI Interconnector και του αγωγού Nabucco, και με την έναρξη τροφοδοσίας από αυτούς τους αγωγούς θα διαφοροποιηθεί η ενέργεια της

[106] Grigoriadis, "Greek and Greek Cypriot Views of Turkey's Accession to the European Union: On the Endurance of a Spectacular Paradigmatic Shift", σελ. 158-59

[107] Republic of Turkey and European Commission, "Joint Conference Statement", Paper presented at the EU and Turkey: Together for a European Energy Policy (Istanbul, 5/6/2007).

Ευρωπαϊκής Αγοράς. Η διαφοροποίηση της προσφοράς φυσικού αερίου μπορεί να γίνει ακόμη μέσω της κατασκευής μμονάδων υγροποιημένου φυσικού αερίου[108] ως επίσης και με την αναβάθμιση των υφιστάμενων υποδομών. Η πρόσβαση της Ευρώπης σε φυσικό αέριο το οποίο δεν είναι ρωσικής προέλευσης όχι μόνο θα έπαιζε καθοριστικό ρόλο τόσο στην προώθηση της ενεργειακής ασφάλεια με την βελτίωση της διαφοροποίησης της προσφοράς ενέργειας όσο στο ότι θα συνέτεινε στην αύξηση των διαθεσίμων ποσοτήτων φυσικού αερίου της Ευρωπαϊκής Αγοράς, καθώς και τη βελτίωση του ανταγωνισμού.

Για την εκπλήρωση της αύξησης της προσφοράς φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή αγορά, οι ευρωπαϊκές αρχές πρέπει να συνεργασθούν με όλους τους μεγάλους παραγωγούς φυσικού αερίου, και ειδικότερα μαζί με τη Ρωσία, η οποία αποτελεί τον μεγαλύτερο εξαγωγέα φυσικού αερίου στον κόσμο. Παρόλο που η κάλυψη των ευρωπαϊκών ενεργειακών αναγκών αυξάνονται η ανάγκη του εφοδιασμού από τη Ρωσία δεν είναι και τόσο επιθυμητή λόγω της διαφοροποίησης της προσφοράς ενέργειας δεδομένης της αμφισβήτησης της Ρωσίας να παράσχει μεγαλύτερες ποσότητες φυσικού αερίου εντούτοις η Ρωσία θα παραμείνει ένας από τους πιο βασικούς προμηθευτές της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου. Η αναβάθμιση των υποδομών μεταφοράς φυσικού αερίου από την Ρωσία προς την Ευρώπη για την ενίσχυση της Ενεργειακής Ασφάλειας του Εφοδιασμού επιτρέπει την εισαγωγή επιπλέον ποσοτήτων φυσικού αερίου από τη Ρωσία, εκτός από το φυσικού αερίου, ο αγωγό South Stream θα μπορεί να θεωρηθεί συμπληρωτικός των αγωγών Nabucco και TGI Interconnector. Τόσο η Ρωσία όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση είχαν όφελος από την αναβάθμισε των σχέσεων ένεκα της αμοιβαίας συνεργασίας. Ένεκα της ενέργειας υποδεικνύετε η αλληλεξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη Ρωσία. Από την μία η Ρωσία έχει ανάγκη την ευρωπαϊκή ζήτηση φυσικού αερίου και από την άλλη η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται τη ρωσική παροχή φυσικού αερίου. Οι διαφορές που υπάρχουν, μεταξύ τους πρέπει να διευθετηθούν μέσω συνομιλιών. Η ενέργεια θα μμπορούσε να αποτελέσει το θεμέλιο λίθο για την έναρξη μίας ισχυρής ευρώ-ρωσικής συνεργασίας αντί μιας διαρκούς διαμάχης.

Εικόνα 13. Αγωγός μεταφοράς φυσικού αερίου (www.epirusgate.blogspot.com)

[108] LNG

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

Alexander Murinson, "Azerbaijan-Turkey-Israel Relations: The Energy Factor", Middle East Review of International Affairs (MERIA), Vol. 12, no. 3 (2008)

Andris Piebalgs, "Keynote Speech", Paper presented at the EU and Turkey: Together for a European Energy Policy (Istanbul, 5/6/2007)

Andrew Monaghan, "Russia's Energy Diplomacy: A Political Idea Lacking a Strategy", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007).

Ankara Bürosu, "Türkiye-İran Doğalgaz Hattına ABD Engeli", Hürriyet, 16/7/2007

Araştırmalar Merkezi (ASAM): Ankara, 2007a), available from http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1616&kat1=11&kat2= [posted on 15/5/2007]

BOTAŞ, Türkiye-Yunanistan Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Ankara, 2007), available from http://www.botas.gov.tr/projeler/tumprojeler/yunanistan.asp

British Petroleum (BP), BP Statistical Review of World Energy June 2007 (London, 2007),

Breffni O'Rourke, "Turkey/Iran: Gas Deal Marks New Stage in Energy Cooperation", RFERL, 19/7/2007.

Costas Stampolis, ed., Energy Market in Greece (Athens: ICAP & Delos Communications, 2001)

Deniz Zeyrek, "Doğalgazda Soğuk Savaş", Radikal, 2/2/2006

DEPA [ΔΕΠΑ], Διασύνδεση με Ιταλία Athens, 2007a), available from http://www.depa.gr/gr/l1b.html.

DEPA [ΔΕΠΑ], Κοινή Δήλωση ΔΕΠΑ-SOCAR Athens, 2007b), available from http://www.depa.gr/gr/l1d.html)

DEPA [ΔΕΠΑ], Ο Διεθνής Ρόλος της ΔΕΠΑ Athens, 2007d), available from http://www.depa.gr/gr/frames.html

DEPA [ΔΕΠΑ], Μνημόνιο Συνεργασίας με την Τουρκική BOTAŞ Athens, 2007c), available from http://www.depa.gr/gr/l1a.html.

Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Greece (Washington DC: US Department of Energy, 2006a)

Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey (Washington DC: US Department of Energy, 2006b)

European Commission, EU Green Paper: A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy (Brussels: European Commission, 2006.

European Council, Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 Concerning Measures to Safeguard Security of Natural Gas Supply

European Commission, Treaty Establishing the Energy Community of Southeastern Europe (Athens: European Commission, 2005)

European Council, The European Council's Action Plan, 23-24/3/2006 (Brussels: European Council, 2006

European Council, Council Directive 2004/67/EC of 26 April 2004 Concerning Measures to Safeguard Security of Natural Gas Supply [Official Journal L 127 , 29/04/2004] (Brussels: European Council, 2004)

Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Brief-Turkey,

Gareth M. Winrow, "Pivotal State or Energy Supplicant? Domestic Structure, External Actors and Turkish Policy in the Caucasus", Middle East Journal, Vol. 57, no. 1 (2003),

Gareth M. Winrow, "Turkey and the East-West Gas Transportation Corridor", Turkish Studies, Vol. 5, no. 2 (2004).

Gareth M.Winrow, ´´Possible Consequences June 2007(London, 2007)

Gareth Winrow, "Geopolitics and Energy Security in the Wider Black Sea Region", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007)

Gareth M. Winrow, "Possible Consequences of a New Geopolitical Game in Eurasia on Turkey as an Emerging Energy Transport Hub", Turkish Policy Quarterly, Vol. 5, no. 2 (2005),

G. Christodoulakis, "Το Παιχνίδι Των Ρώσων με το Αέριο [Russians' Game with Natural Gas]", Το Βήμα [To Vima], 5/2/2006.

Grigoriadis, "Greek and Greek Cypriot Views of Turkey's Accession to the European Union: On the Endurance of a Spectacular Paradigmatic Shift"

İlyas Kamalov, Avrasya'daki Enerji Oyunları ve Türkiye (Avrasya Stratejik Kerin Hope, "Rice to Pressure Greece to Reject Gazprom Proposal", Financial Times, 24/4/2006.

İlyas Kamalov, Avrasya'daki Enerji Oyunları ve Türkiye (Avrasya Stratejik Vladimir Socor, "South Stream: Gazprom's New Mega Project", Eurasia Daily, 25/6/2007.

İlyas Kamalov, Rusya'nın Enerji Politikasının Gölgesinde Geçen KEİ Zirvesi (Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM): Ankara, 2007b), available from http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1678&kat1=60&kat2= [posted on 24/6/2007]

Ioannis N. Grigoriadis, "Greek and Greek Cypriot Views of Turkey's Accession to the European Union: On the Endurance of a Spectacular Paradigmatic Shift" in Meltem Müftüler-Bac and Yannis A. Stivachtis, eds., Turkey and the European Union: Dilemmas, Constraints and Opportunities (Lanham, MD: Lexington Books, 2008a)

John M. Roberts, Energy Cooperation among the BSEC Member States [Xenophon Paper No. 3] (Athens: International Centre for Black Sea Studies (ICBSS), 2007b)

John M. Roberts, "The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues", Turkish Policy Quarterly, Vol. 3, no. 4 (2004)

John M. Roberts, "The Black Sea and European Energy Security", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007a)

Kerin Hope, "Rice to Pressure Greece to Reject Gazprom Proposal", Financial Times, 24/4/2006.

Kostis Geropoulos, "Piebalgs to Go on Nabucco Tour on November 5", New Europe, 29/10/2008

Necdet Pamir, "The Black Sea: A Gateway to Energy Security and Diversification", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007)

Nejat Eslen, "Jeopolitik Ezberleri Bozmak", Radikal, 21/7/2007

Pierre Noël, Beyond Dependence: How to Deal with Russian Gas [ECFR/09] (London: European Council of Foreign Relations, 2008)

Republic of Turkey and European Commission, "Joint Conference Statement", Paper presented at the EU and Turkey: Together for a European Energy Policy (Istanbul, 5/6/2007).

Ümit Enginsoy, "Turkey May Face Sanctions If Iran Gas Deal Goes Forward", Turkish Daily News, 18/07/2007

Vladimir Socor, "Turkey Offers Route to Europe for Iranian and Turkmen Gas", Eurasia Daily, 19/7/2007.

Winrow,"Turkey and the East-West Gas Transportation Corridor"

Yorgo Kirbaki, "Doğalgazla Perçinlenen Dostluk", Radikal, 4/7/2005

Zeyno Baran and Robert A. Smith, "The Energy Dimension in American Policy Towards the Black Sea Region", Southeast European and Black Sea Studies, Vol. 7, no. 2 (2007)